

**Porvoon kaupungin
esiopetussuunnitelma 1.8.2026**

PORVOO BORGÅ

Nimi	Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma 1.8.2026
Kunta	Porvoo
Hyväksymispäivämäärä	9.6.2026
Pdf luotu	2.6.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	9
2.2.1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen.	10
2.3. Arvoperusta.	10
2.4. Oppimiskäsitys.	12
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	13
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001).	14
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002).	15
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003).	16
2.5.4. Monilukutaito (004).	16
2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005).	17
2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006).	18
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	20
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	21
3.1.1. Kurinpito- ja turvaamistoimet esiopetuksessa.	28
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	29
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	32
3.3.1. Yhteistyö Porvoossa.	34
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	38
4.1. Monipuoliset työtavat.	38
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	40
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	43
4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001).	45
4.3.2. Kielten rikas maailma (002).	47
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003).	49
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004).	52
4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005).	55
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	60
4.4.1. Moni- ja vieraskielisten lasten esiopetus Porvoossa.	62
4.4.2. Kielikylpyopetus Porvoossa.	64

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	66
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen. . .	66
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	66
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	69
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	71
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	74
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	75
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	76
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	78
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö. .	79
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	79
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	80
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	81
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	81
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	83
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	85
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	85
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	86
6. Opiskeluhoolto.	88
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	88
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	93

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Porvoossa esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma laaditaan esiopetuksen toimipaikkojen yhteisenä, ja se hyväksytään erikseen suomen ja ruotsin kielellä omakielisissä koulutusjaostoissa. Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma seuraa esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden rakennetta ja asioiden käsittelyjärjestystä. Perusteteksti on sisällytetty kokonaisuudessaan paikalliseen suunnitelmaan. Perusopetuslain edellyttämä suunnitelma esiopetuksessa käytettävistä kurinpidollisista keinoista ja turvaamistoimenpiteistä on opetussuunnitelman luvussa 3.1.1.

Toimipaikkakohtaisesti laaditaan vuosisuunnitelma (sisältää esiopetuksen lukuvuosisuunnitelman), jossa tarkennetaan niin esiopetuksen toteuttamista kuin myös täydentävän varhaiskasvatuksen toimintaa. Osana suunnitelmaa laaditaan toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä esi- ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelma. Toteutuneesta toiminnasta laaditaan toimintakertomus.

Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä muiden yhteistyötahojen kanssa säännöllisesti toteutuvissa rakenteissa tai erikseen sovittavana työskentelyinä. Henkilöstöä, lapsia ja huoltajia osallistetaan esimerkiksi kyselyillä, keräämällä palautetta eri tavoin tai työryhmissä. Opetussuunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan Varhaiskasvatuspalvelujen johtoryhmässä, toimipaikkojen vuosisuunnitelmissa ja toimintakertomuksissa.

Alla Porvoon kaupungin suunnitelmat, toimintamallit ja -ohjeet, jotka on huomioitu esiopetussuunnitelmassa tai jotka täydentävät suunnitelmaa. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyviä toimintatapoja ja käytäntöjä.

- Porvoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma
- toimipaikkakohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma (sisältyy toimipaikan vuosisuunnitelmaan)
- Porvoon Digipolku
- tekoälyn käytön linjaukset varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja perusopetukseen Porvoossa
- Kulttuuripolku-kulttuurikasvatussuunnitelma
- kasvun ja oppimisen toimialan valmiussuunnitelma ja palvelualueiden suunnitelmat (turvallisuus-, kriisi-) sekä toimipaikkakohtaiset pelastus- ja turvallisuussuunnitelmat
- Porvoon kaupungin esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma
- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Porvoon kaupungin esi- ja perusopetuksen koulukuljetuksia koskevat periaatteet
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma Porvoossa

- ohjelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi
- Porvoon kaupunkistrategia
- Porvoon kaupungin ilmasto- ja ympäristöohjelma
- Porvoon kaupungin digiohjelma

Esiopetuksen opetussuunnitelma on julkaistu ePerusteissa. Opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille varhaiskasvatuspalveluiden ja esiopetuksen verkkosivuilla, tiedotteilla ja vanhempainilloissa sekä esiopetuksen toiminnassa.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁷ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakiä ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta¹⁸. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalaki¹⁹.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²⁰, tasa-arvolaki²¹, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²² ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²³, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁴, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁵ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁶. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolakiä²⁷ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta²⁸.

Suomen perustuslain²⁹ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

17 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

18 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

19 Varhaiskasvatustalaki (540/2018) 12 § (1228/2020)

20 Yhdenvertaisuuslaki

21 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

22 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

23 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

24 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

25 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

26 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

27 Hallintolaki (434/2003)

28 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

29 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³⁰. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³¹. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³². Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³³, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁴. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁵ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁶.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden³⁷, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia³⁸. Varhennetun oppivelvollisuuden³⁹ päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴⁰.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakeja⁴¹ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴².

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴³. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä

30 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

31 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

32 Varhaiskasvatustalake 12 §

33 Perusopetuslaki 27 §

34 Perusopetuslaki 10 §

35 Perusopetuslaki 2 §

36 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

37 Perusopetuslaki 9 §

38 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

39 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

40 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

41 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

42 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

43 Perusopetuslaki 3 §

lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoolto ovat maksuttomia⁴⁴. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁵, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁶. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁴⁷ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁴⁸ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁴⁹ julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Porvoossa esiopetuksen järjestää varhaiskasvatuspalvelut. Esiopetusryhmät voivat sijaita joko päiväkodin tiloissa tai koulun yhteydessä. Maksutonta esiopetusta tarjoavat Porvoon kaupungin päiväkodit vahvistetaan vuosittain. Esiopetusta järjestetään, mikäli esiopetusryhmän koko on vähintään 13 lasta. Haja-asutusalueilla esiopetusta järjestetään, mikäli esiopetusryhmän koko on vähintään seitsemän lasta. Opetusryhmiä muodostettaessa noudatetaan varhaiskasvatustalain (540 /2018) ja asetusta varhaiskasvatuksesta (753 /2018).

Vuorohoidossa ei järjestetä esiopetusta. Kielikylpyopetusta annetaan ruotsin kielellä yhdessä päiväkodissa. Lapsen tarvitsema tuki järjestetään ja toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä.

Lukuvuoden esiopetusryhmät muodostetaan huomioiden lapsen tuleva lähikoulu ja nykyinen kotiosoite oppilaaksi ottoalueen ja / tai palvelualueen sisällä. Varhaiskasvatuspalvelut osoittaa paikat esiopetukseen, päätös lähetetään huoltajille sähköisen palvelun kautta. Esiopetuksen opetuskielenä on suomi tai ruotsi. Porvoossa tavoitteena on, että lapsi osallistuu viimeistään esiopetusvuonna tulevan koulukielen mukaiseen toimintaan. Esiopetuksen lisäksi tarvittava varhaiskasvatus järjestetään lähtökohtaisesti esiopetuspaikassa, jolloin lapsen ei tarvitse päivän aikana siirtyä paikasta toiseen, ja ryhmä sekä henkilöstö säilyy samana. Perhepäivähoidossa ja

44 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

45 Perusopetuslaki 31 §

46 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

47 Perusopetuslaki 35 §

48 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

49 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

vuorohoidossa olevien lasten esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen järjestämisessä voi olla poikkeuksia. Koulukuljetuksissa noudatetaan voimassa olevia Porvoon kaupungin esi- ja perusopetuksen koulukuljetuksia koskevia periaatteita.

Esiopetusta annetaan lukuvuoden aikana vähintään 700 tuntia, pääsääntöisesti klo 9.00–13.00. Esiopetuksessa noudatetaan paikallisia perusopetuksen työ- ja loma-aikoja, kuitenkin niin, että esiopetus päättyy aina toukokuun viimeisenä työpäivänä. Esiopetuksesta vastaavat varhaiskasvatuksen opettajat.

Esiopetuksessa aloittaminen

Lasten esiopetukseen tutustuminen on kaikille samana päivänä toukokuussa. Tutustumisen aikana tiloihin tutustumisen lisäksi järjestetään toimintaa ulkona ja sisällä pienen tehtävän muodossa. Tarvittaessa lapsi voi huoltajan kanssa käydä tutustumassa esiopetuspaikkaan useammin.

Esiopetuksen opettajat varmistavat, että heillä on riittävät tiedot lapsen opetuksen järjestämistä varten. Tarvittaessa huoltajien kanssa järjestetään aloituskeskustelu tai jos:

- tiedonsiirto aiemmasta ryhmästä ei ole toteutunut tai lapsen aikaisemmat suunnitelmat ovat puutteelliset
- lapsi on uusi Porvoossa
- lapsen tuen suunnittelu edellyttää monialaista yhteistyötä esiopetuksen alussa.

Esiopetuksen toiminnasta kertominen ja huoltajien kuuleminen:

- päiväkodin johtaja antaa huoltajille Tervetuloa esiopetukseen -esitteen joko paperisena tai sähköisenä; esitteet ovat kielillä suomi, ruotsi ja englanti
- tilaisuudet huoltajille järjestetään kaikissa toimipaikoissa toukokuussa ennen esiopetuksen alkua ja lukuvuoden alussa, käsiteltävät asiat:
  - Porvoon kaupungin esiopetussuunnitelma
  - esiopetuksen järjestäminen ja työajat
  - esiopetuksen tavoitteet ja tarkoitus
  - lapsen hyvä esiopetusvuosi ja koulunaloitus
  - lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma
  - oppimisvalmiuksien kartoitukset
  - työtavat ja pienryhmätoiminta
  - ryhmäkohtainen ja lapsikohtainen tuki esiopetuksessa
  - yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa
  - suomen kielen tuki ja opetus monikielisille lapsille, oman äidinkielen opetus ja tulkin käyttö
  - esiopetuksen opiskeluhuolto, hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvät käytännöt, toimintamallit ja suunnitelmat
- toimipaikan vuosisuunnitelma
- etukäteen sovitut keskustelut, lapsen esiopetuksen suunnitleminen ja arviointi
- päivittäinen kohtaaminen ja keskustelu.

Muita tiedottamis- ja kuulemistapoja:

- viestiminen toiminnanohjausjärjestelmässä
- viikko- ja/tai kuukausikirje ryhmän toiminnasta
- muu tiedottaminen, esim. mobiiliviestintä
- huoltajakyselyt
- palautelaatikko.

Huoltajilta saatua palautetta käsitellään esiopetusryhmän henkilöstön kesken ja tarvittaessa myös laajemmin koko päiväkodin henkilöstön kanssa tai varhaiskasvatus- ja perusopetus ja lukiokoulutuksen palveluissa. Toiminnan kehittämisessä huomioidaan huoltajien esiin

nostamia asioita. Hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään toimipaikan yhteisöllisessä hyvinvointiryhmässä, josta vastaa päiväkodin johtaja.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵⁰ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustele kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵¹ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

50 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

51 Perusopetuslaki 35 §

2.2.1. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen

Jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen henkilökohtainen esiopetuksen oppimissuunnitelma toiminnanohjausjärjestelmässä syyslomaan mennessä.

Huoltajien, joiden kieli on muu kuin suomi tai ruotsi, kanssa käytetään tulkkia ja hyödynnetään kuvamateriaalia. Kuvamateriaalina voidaan käyttää esimerkiksi Varhaiskasvatuksen kuvasanasto-kirjasta (Opetushallitus 2020).

Ennen suunnitelman laatimista huoltajille annetaan ohjeet valmistautumiseen keskustelua varten. Henkilöstö opastaa huoltajia toiminnanohjausjärjestelmän käytössä. Henkilöstölle on tukimateriaalia aloitusprosessiin. Huoltajat voivat etukäteen kirjata omia ajatuksiaan lapsen suunnitelmaan. Lapsi osallistuu myös itse suunnitelman laatimiseen. Lapsi arvioi taitojaan ja tietojaan sekä asettaa tavoitteita itselleen. Lasta havainnoidaan ja kuullaan osaamisen ja omien tavoitteiden ja toiveiden osalta. Lapsi voi olla mukana huoltajien ja henkilöstön kanssa keskustelutilanteessa. Tarvittavat liitteet, kuten yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma liitetään lapsen suunnitelmaan.

Kun esiopetuksessa aloittava lapsi on monikielinen, tarkastellaan keskustelussa huoltajan kanssa myös lapsen kieliä, niiden käyttötilanteita ja kehittymistä. Niiden lasten kohdalla, joiden kotikieliin ei lainkaan kuulu suomi tai ruotsi, otetaan käyttöön KieliPeda-työvälineen osiot 2 (monikielisen lapsen kielimaailman tarkastelu) ja 3 (lapsen suomen kielen taitojen seuranta). Varhaiskasvatuksessa käyttöön otettu KieliPeda-lomakkeisto kulkee lapsen mukana ja siirtyy esiopetukseen. Opettaja hyödyntää lapsen kielitaidon seurannasta saadun tiedon lapsen suunnitelman laatimisessa ja kielellisen tuen toteuttamisessa. Esiopetusvuoden päätteeksi lapsen KieliPedan ajantasaiset lomakkeet tallennetaan toiminnanohjausjärjestelmään.

Huoltajat saavat halutessaan tulosteen lapsen suunnitelmasta. Jos lapsi muuttaa toiseen kuntaan, huoltajille annetaan aina kopio lapsen suunnitelmasta. Lapsen siirtyessä oman kunnan sisällä lapsen suunnitelma liitteineen siirtyy lapsen tietojen mukana toiseen varhaiskasvatus-/esiopetuspaikkaan toiminnanohjausjärjestelmässä. Sähköiset asiakirjat liitteineen säilyvät järjestelmässä.

Esiopetuksen päättyessä lapsi saa esiopetukseen osallistumisestaan Porvoon kaupungin todistuksen.

Tukimateriaalia:

[Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma](#)

[Salassapito, tietosuoja ja tietojen säilyttäminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet

ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵², perusopetuslain⁵³ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁴ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää tunteita, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaiisiin perheisiin sekä kotien moninaiisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkökulmiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁵.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁶. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

52 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989
53 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §
54 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista
55 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §
56 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

Kuva 1. Porvoon kaupungin varhaiskasvatuspalvelujen visio 2026–2030. (Kuvitus Maija Blomqvist)

”Porvoon kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa rakennamme laadukasta arkea yhdessä. Ohjaavien asiakirjojen sekä kaupungin strategian arvot, tavoitteet ja painopisteet viitoittavat työmme suunnan.”

Laajempi vision kuvaus varhaiskasvatussuunnitelmassa. Esiopetus voi vuosisuunnitelmassaan tarkentaa arvoperustaansa.

Arvokeskustelut esiopetuksen aikana

Henkilökunta arvioi, suunnittelee ja kehittää toimintaa sekä käy arvokeskustelua toimintavuoden aikana. Päiväkodeissa on rakenteet ja sovitut ajankohdat suunnittelu- ja kehittämistyölle. Huoltajien kanssa käytävään keskusteluun on sekä järjestettyjä tilanteita että vapaamuotoisia kohtaamisia päivittäisissä tilanteissa. Lasten kanssa arvoihin liittyviä kysymyksiä pohditaan ja käsitellään keskustelemalla. Lasten osallistamiseksi ja lasten äänen kuulemiseksi käytetään erilaisia lapsilähtöisiä toimintatapoja.

Arvoperustan toteutumisen seuranta ja arviointi on monipuolista ja jatkuvaa:

- rakenteet ja säännölliset ajankohdat toiminnan suunnittelulle ja arvioinnille viikko-, toimintakausi- ja vuositasolla
- havainnointi ja havainnointitiedon käsittely yhteisössä
- ryhmävasu
- toimipaikan vuosisuunnitelma ja toimintakertomus
- henkilöstön ja lähijohtajan kehityskeskustelut
- oppimisen tuen ryhmät ja yhteisölliset hyvinvointiryhmät
- keskustelut huoltajien ja lasten kanssa
- lasten itsearviointi
- huoltajien palautteet, huoltajakyselyt.

Tukimateriaalia:

[Lapsen oikeudet](#)

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien,

eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Lapsen myönteiset kokemukset ja tunteet vaikuttavat minäkuvan ja hyvän itsetunnon kehitykseen ja muotoutumiseen. Lapsen lähiyhteisöt ja niiden tärkeät ihmiset antavat palautetta ja arvioita sekä ilmaisevat lapsen ja hänen toimintaansa kohdistuvia asenteita. Rohkaiseva ja kannustava palaute ja riittävä tuen saaminen tehtävissä suoriutumiseen sekä niissä onnistuminen herättää myönteisiä kokemuksia ja tunteita. Lapsen tulee saada kokea itsensä tarpeelliseksi yhteisössä ja tuntea, että hänen toiminnallaan on merkitystä. Nämä vahvistavat positiivista suhtautumista oppimiseen ja omaan pystyvyyden tunteeseen. Minäpystyvyyden tunne ja luottamus omiin kykyihin vaikuttaa siihen, millaisiin asioihin lapsi suuntautuu ja millaisia tavoitteita hän asettaa itselleen ja toiminnalleen.

Oppimisen iloa koetaan, kun toiminta ja tekeminen koetaan mielekkääksi ja uuden harjoittelu ja oppiminen tarjoaa myönteisiä kokemuksia. Yhdessä tekeminen ja oppiminen edellyttävät sitoutumista ja motivoitumista niin aikuisilta kuin lapsilta. Aikuisten tehtävänä on tuoda toimintaan monipuolisia ja lapsille uusia sisältöjä, joita voidaan tutkia ja tarkastella sekä toteuttaa erilaisin menetelmin ja tavoin.

Lasten omat ajatukset ja ideat toteuttamisen tavoissa ja uutta luova toiminta innostavat kehittämään omaa osaamista. Lapsia ohjataan tunnistamaan ja tiedostamaan oma tapansa toimia ja edetä oppimisprosessissaan. Lapsi saa kertoa toiminnastaan, tekemistään ratkaisuihistaan ja päätelmistään. Lapsella tulee olla mahdollisuus käyttää oppimisessaan eri tyyliä ja tapoja. Oppimistilanteissa huomioidaan lapsen temperamentin vaikutus siihen, miten hän suhtautuu asioihin ja tilanteisiin.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä

kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen⁵⁷ periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

PORVOO BORGÅ

Porvoon kaupunkistrategian 2026–2029 mukaisesti kasvatuksessa ja opetuksessa painotetaan vahvojen perustaitojen oppimista lukemisessa, kirjoittamisessa, laskemisessa sekä liikkumisessa. Oppimisvaikeuksia pyritään tunnistamaan ja tukemaan ajoissa. Tunne-, vuorovaikutus- ja elämänhallinnan taidot ovat myös osa vahvoja perustaitoja. Yhdessä lasten ja eri toimijoiden kanssa pyritään vahvistamaan luottamusta kestäväen tulevaisuuteen.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa laaja-alaisen osaamisen tavoitteista pitkäkestoisina painopisteinä ovat kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen toiminta, liikkumisen edistäminen ja digitaalinen osaaminen.

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen (001)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

⁵⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Oppiminen on taito, joka opitaan. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiikassa painottuvat leikki, tutkiminen, liikkuminen ja taiteellinen toiminta. Lapset suuntautuvat ympäristöönsä ja uusiin asioihin tutkivalla otteella käyttäen mielikuvitusta ja luovuutta. Työskentelyssä lasta ohjataan asettamaan tavoitteita, etsimään ja käsittelemään tietoa, ratkaisemaan ongelmia ja oppimaan yhdessä muiden kanssa. Lapsi oppii myös tiedostamaan omat tapansa oppia ja käyttämään tätä tietoa oppimisensa edistämiseen. Esiopetusikäisille sopivien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla edistetään käsitteellistä ja menetelmällistä osaamista sekä kriittistä ja luovaa ajattelua. Lasten taitoa jäsentää, nimeä ja kuvailla ympäristön ilmiöitä vahvistetaan. Lapsia kannustetaan tekemään havaintoja, kysymään ja kuuntelemaan sekä tuottamaan ja kehittämään yhdessä ideoita ja työn tuloksia. Lapset oppivat myös huomaamaan, että tieto voi olla joskus ristiriitaista ja epäselvää.

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu (002)

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Lasten kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun tavat kehittyvät kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Moninaisuutta tiedostava toimintakulttuuri tukee jokaisen lapsen identiteetin rakentumista ja osallisuutta. Moninaisuutta arvostavan toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää henkilöstöltä itsearviointia ja tilaisuuksia yhteiselle keskustelulle. Henkilöstön kieli- kulttuuri- ja katsomustietoista osaamista ja toimintaa vahvistetaan jokaisessa toimipaikassa.

2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot (003)

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Arjen taitojen hallinta alkaa lasten mahdollisuudesta tehdä itse niitä asioita, mihin he jo pystyvät. Lapsille tulee myös opettaa arjen taitoihin liittyviä asioita. Yhdessä huoltajien kanssa voidaan suunnitella niitä asioita, joita lapsi harjoittelee esiopetuksessa ja kotona. Hyvinvointia ja kestävä elämäntavan taitojen oppimista tulee tukea kaikissa lapsen eri elämäntilanteissa. Lapsille tulee antaa vastuuta itseä koskevista ja yhteisistä asioista. Lapset osallistuvat erilaisiin työtehtäviin, kuten ruokapöydän kattamiseen ja siivoamiseen. Lapsia ohjataan huolehtimaan omista ja yhteisistä tavaroista, välineistä ja materiaaleista sekä ympäristöstä.

Lapsen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen esiopetuksessa:

- Itsestä huolehtiminen (esim. sään ja tilanteen edellyttämä oikea pukeutuminen, hygienia ja siisteys, tavaroista ja ympäristöstä huolehtiminen, oma koskemattomuus).
- Liikkumisen mahdollistaminen, siihen kannustaminen ja sen lisääminen.
- Hyvien ruokailutottumusten tukeminen
- Lepo ja rentoutuminen.
- Lapsen ryhmään liittyminen ja osallisuus.
- Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen harjoittelu.
- Kehotunnekasvatus.
- Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen.
- Turvallisuustaitojen harjoittelu (esim. liikennetaidot, avun pyytäminen ja hakeminen, välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö).
- Hyvien oppimisedellytysten vahvistaminen.

2.5.4. Monilukutaito (004)

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien

avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Kullakin tiedon-, tieteen- ja taiteenalalla on oma kielensä, käsitteistönsä, tekstikäytäntönsä sekä symboli- ja kuvajärjestelmänsä. Ymmärtämisen lisäksi on tärkeää osata ilmaista itseään, ajatuksiaan ja tunteitaan sekä olla vuorovaikutuksessa asiayhteydelle ominaisilla tavoilla. Eri oppimiskokonaisuuksien sisältöjä lähestytään ilmiöpohjaisesti ja teemoittain eheyttäen. Oppimisprosessin monimuotoisuus toteutuu, kun toiminnassa huomioidaan eri tiedonalojen kielet ja toimintatavat tasavertaisesti. Aikuiset toimivat kielellisenä mallina ja avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Lasten kanssa tutkitaan erilaisia sisältöjä, muotoja, ilmaisutapoja ja asiayhteyksiä. Ks. myös Porvoon digipolku.

2.5.5. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen (005)

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Porvoossa on laadittu Porvoon digipolku, joka rakentaa digitaalisen osaamisen, medialukutaidon ja ohjelmointiosaamisen polkua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja aina perusopetuksen loppuun saakka. Tekoälyn käytön linjaukset varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja perusopetukseen Porvoossa linjaavat tekoälyn käyttöä opetuksessa. Henkilöstö käyttää Digipolkua ja huomioi tekoälysuositukset pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

2.5.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen (006)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin ⁵⁸kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Aikuiset mahdollistavat lasten osallisuuden, mutta lapsi määrittelee itse osallistumisen tason. Lapsi saa myös kieltäytyä osallistumasta. Lapsia osallistavat toimintatavat:

- Henkilöstö vastaa lasten ryhmäytymisestä ja varmistaa jokaisen lapsen ryhmään kuulumisen.
- Lapsen kokemusta vaikuttamisesta itseä koskeviin asioihin vahvistetaan, kun aikuiset huomioivat lasten yksilölliset tavat ja ominaisuudet toiminnassa, kuten lepohetkellä, ruokailussa, uusien tilanteiden ja asioiden äärellä.
- Ryhmässä luodaan ja sovitaan rakenteet ja toimintatavat, joilla lapset tulevat kuulluksi ja voivat vaikuttaa, esim. kokoukset, tuumaustauot tai -tiimit.

⁵⁸ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

- Lapset ovat mukana suunnittelemassa, toteuttamassa ja arvioimassa toimintaa sekä spontaanisti että tätä varten luoduissa rakenteissa.
- Aikuiset selvittävät lasten mielenkiinnon kohteita havainnoimalla ja keskustelemalla lasten kanssa ja mahdollistavat lapsille toimia itseä kiinnostavien asioiden parissa.
- Lasten kanssa käydään suunnitellusti ja säännöllisesti kahdenkeskisiä keskusteluja. Arviointi ja uudet tavoitteet ja suunnitelmat toiminnalle kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisen periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen käytännön järjestämisestä päätettäessä kiinnitetään huomiota siihen, että ratkaisut tukevat kasvatuksen ja opetuksen tavoitteiden saavuttamista ja edistävät esiopetuksen yhtenäisyyttä rakentavaa toimintakulttuuria. Porvoossa esiopetuksen laatua ja pedagogiikkaa kehitetään ja vahvistetaan esimerkiksi kehittämällä yhtenäisiä toimintatapoja ja -malleja sekä prosesseja.

Esiopetuksen toimintakulttuuria arvioidaan yhdessä henkilöstön, lasten, huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa. Arvioinnin tulee olla jatkuvaa. Toimintakulttuurin ja pedagogisen toiminnan suunnittelun ja arvioinnin keskeiset rakenteet ja välineet:

- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma/varhaiskasvatussuunnitelma
- ryhmävasu, lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelun, dokumentoinnin ja arvioinnin yhteinen väline, jota henkilöstö käyttää säännöllisesti
- toiminnan ja lasten havainnointi
- pedagogisen tuen toimintatavat ja arviointi -väline
- varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen johtajuus, opettaja
  - vastaa siitä, että toimintaa toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisen suunnitelman mukaisesti
  - vastaa ryhmän pedagogisen toiminnan tavoitteista ja siitä, että lasten tarpeiden edellyttämät tavoitteet ja sovitut toimenpiteet toteutuvat ryhmän toiminnassa
  - vastaa yhteistyössä muiden kanssa lasten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laatimisesta, opettaja kokoaa havainnot ja kokemukset lapsista ja toiminnasta, jotka käydään yhdessä läpi
  - vastaa siitä, että ryhmävasua käytetään aktiivisesti
  - vastaa tiimisuunnittelusta ja sen aikataulusta
  - ylläpitää pedagogista keskustelua
  - toimii pedagogisen tiimin jäsenenä
- tiimin säännölliset kokoukset, tiimi sopii yhdessä vastuunjaosta ja työtehtävistä, suunnittelee ja toteuttaa yhdessä opetussuunnitelmien mukaista pedagogiikkaa, varmistaa tiedonkulun tiimin sisällä ja päiväkotitasolla, seuraa lasten ja aikuisten hyvinvointia ryhmässä
- toimipaikan pedagoginen tiimi vastaa yhdessä johtajan kanssa siitä, että toimintaa toteutetaan, kehitetään ja arvioidaan esiopetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti joka ryhmässä
- lapsi- ja ryhmäkohtaiset suunnitelmalliset keskusteluhetket, lasten palautteet
- kehittämispäivät ja henkilöstön yhteiset kokoukset
- muut työryhmät
- henkilöstön itsearviointi (mm. KieliPeda1, Valssin työkalut, liikkumisen nykytilan arviointi)
- kyselyt, avoin palaute
- toimipaikan vuosisuunnitelma ja toimintakertomus.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyytteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennakko-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁵⁹ on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶⁰. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

59 Perusopetuslaki 2 §

60 Perusopetuslaki 31 §

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Yhtenäistä toimintakulttuuria ja laatua kehitetään ja vahvistetaan sekä yhteisten kehittämiskohteiden että toimipaikkakohtaisten painotusten kautta. Kehittämiskohteet tunnustetaan ja valitaan eri tavoin tuotetun arviointitiedon pohjalta. Henkilöstön tukena työskentelee varhaiskasvatuksen asiantuntijat, jotka ohjaavat toimintakulttuurin kehittämistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa. Päiväkodin johtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja asiantuntija suunnittelevat yhdessä, miten ja missä asioissa asiantuntijatuki työskentelee lapsiryhmissä toimintavuoden aikana.

Päiväkodin johtaja vastaa toimipaikkansa rakenteista ja käytännöistä, joilla mahdollistetaan henkilöstön ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntäminen pedagogisessa toiminnassa ja sen kehittämisessä, osaamisen jakaminen sekä työssä oppiminen. Toimintakulttuurin tulee ylläpitää ja vahvistaa myönteistä suhtautumista oppimiseen ja tarjota oppimisen ja oivalluksen iloa. Aikuisten oma innostuneisuus vaikuttaa merkittävästi myös lasten motivaatioon.

Henkilöstö kehittää leikkiä sekä työ- ja toimintatapoja ja huomioimalla lapsille merkityksellisiä asioita toiminnassa. Lapsen mielenkiinnon kohteiden ja aloitteiden huomioiminen pedagogisen toiminnan suunnittelussa edellyttää lapsen yksilöllisten lähtökohtien ja ajattelun tuntemista ja tunnistamista. Henkilöstöllä tulee olla osaamista ja ammattitaitoa kerätä tietoa lapsesta eri tavoin, havaita ja tunnistaa lapselle merkityksellisiä asioita sekä hyödyntää näitä yhteisen toiminnan pohjana. Henkilöstö liittyy yleiset tavoitteet ja omat suunnitelmansa lasten aloitteisiin ja mielenkiinnon kohteisiin joustavasti arjen tilanteissa. Lapsen näkemykset ja mielipiteet sekä hänen tapansa ajatella saavat merkityksiä, kun ne muodostavat toiminnan sisältöjä ja muotoja. Kun lapsen tarpeisiin vastataan ja hänen näkemyksensä todentuvat toiminnassa, vahvistuvat

tahto ja halu sekä luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Lapsen minäpystyvyys vahvistuu ja hän tuntee iloa ja ylpeyttä omasta osaamisestaan.

Esiopetuksessa lapset saavat kokemuksia toiminnan suunnittelusta ja yhteisestä päätöksenteosta, toteuttamisesta sekä arvioinnista ja kehittämisestä. Lasten kanssa suunnitellaan tulevia tavoitteita, tehtäviä sekä toteuttamistapoja ja aikataulua. Lasten kanssa järjestetään viikko- tai suunnittelukokouksia. Yhdessä tekemistä tulisi laajentaa ja kehittää päiväkodin kaikkien esiopetusryhmien kesken sekä muiden päiväkotien esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa. Yhteistyö, yhteiset projektit ja teemat toisten kanssa voivat olla projektiluonteisia tai jatkuvaa toimintaa.

Lapsen kehittyvää käsitystä oppimisesta ja osaamisesta tulee ohjata siten, että lapsi ymmärtää tietoa ja osaamista olevan eri ihmisillä ja eri kohteista saatavilla. Tieto voi olla myös tilanteeseen tai paikkaan sidottua. Yhdessä oppiminen tarkoittaa niin aikuisten kuin lasten toisilta oppimista mutta myös yhteisesti tuotettua oppimista. Yhdessä oppiminen edellyttää yhteistoiminnallisia menetelmiä, kuten tutkivaa työtapaa, ilmiölähtöisyyttä ja ryhmässä tai pareittain työskentelyä. Lapset harjoittelevat yhteistä tiedon rakentamista ja oman osaamisen jakamista toisille sekä toisilta oppimista.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Pedagogisen toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa esiopetuksen henkilöstö asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksessa painottuu varhaiskasvatuksen pedagogiikka ja leikki. Toiminnassa hyödynnetään erilaisia oppimisympäristöjä ja tarvittaessa eri alojen asiantuntijoiden osaamista. Toiminnan järjestämisessä huomioidaan lasten yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset mahdollisuudet osallistua monipuoliseen toimintaan. Keskeistä on tarkastella lapsen päivää kokonaisuutena, joka tukee hyvinvointia ja oppimista. Henkilöstön tulee erityisesti suunnitella niitä tilanteita, jotka toistuvat monta kertaa päivän ja viikon aikana, kuten tulo- ja lähtötilanteet, siirtymät ja eteistilanteet, ruokailut, lepo ja muut rutiinit. Tavoitteita ja oppimisen alueiden sisältöjä suunniteltaessa tulee huomioida eri oppimisen vaiheissa olevat lapset. Opetusta tulee joustavasti eriyttää lasten tarpeiden mukaan.

Kannustava ilmapiiri muodostuu myönteisestä asenteesta ja positiivisesta palautteesta sekä toisten auttamisesta. Toisten kannustaminen ja tukeminen on koko yhteisön asenne ja tapa toimia. Aikuisten tulee tukea lapsen omia mielenkiinnon kohteita, lasten omia valintoja ja heille merkityksellisiä asioita. Lapset ovat kiinnostuneita eri asioista ja he omaksuvat uusia asioita omaan tahtiinsa. Lasta tulee rohkaista kokeilemaan erilaisia asioita, vaikka uusi ja tuntematon jännittäisi ja sitä pyrittäisiin välttelemään. Kannustavassa ilmapiirissä ei tarkoitushakuisesti kilpailla tai vertailla, vaikka nämä elementit ovat ihmisten välisissä suhteissa aina läsnä ja lapset luontaisesti vertailevat itseään suhteessa toisiin. Erehtyminen ja epäonnistuminen tulee nähdä oppimisen paikkana ja mahdollisuutena. Virheet eivät saa johtaa nolostumiseen tai häpeän tunteeseen. Aikuisen tehtävänä on arvioida, suunnitella ja järjestää työskentely ja toiminta sen mukaan, mitkä tekijät tukevat lapsen harjoittelua.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Lasten osallisuus ja sen toteutuminen perustuu henkilöstön asenteisiin ja käsityksiin lapsesta ja oppimisesta, vuorovaikutuksesta ja aikuinen-lapsi valtasuhteesta sekä inklusiivisesta toimintakulttuurista. Osallisuus ei rakennu yksittäisistä toiminnoista vaan on kokonaisvaltainen ajattelu- ja lähestymistapa kaikkeen ryhmän toiminnassa.

Henkilöstöllä tulee olla taitoa kehittää osallisuutta tukevia toimintatapoja ja heidän tulee sitoutua yhteisesti sovittuihin työtapoihin. Henkilöstön toimintaa, vuorovaikutustilanteita ja lapsen päivää tarkastellaan koko päivän näkökulmasta. Kokopäiväpedagogiikkaa kehittämällä myös lapsen osallisuus vahvistuu. Monta kertaa päivän aikana toistuvat tilanteet, siirtymät ja ulkoilu tulee hyödyntää pedagogisina mahdollisuuksina. Aikuinen sitoutuu näissä tilanteissa vuorovaikutukseen lapsen kanssa ja aktivoi myös lapsen kiinnittymään tilanteeseen.

Osallisuus toteutuu myös lapsen yksilöllisten lähtökohtien mukaisesti. Siihen vaikuttavat lapsen ikä ja kehitysvaihe, herkkyyksikausi, yksilölliset vahvuudet tai tuen tarve. Lasten yksilöllisyys ja

eritahtisuus huomioiden osallisuus voi toteutua monin tavoin. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että lasten osallisuuden mahdollisuudet olisivat tasaisesti tarjolla lasten kesken.

Osallisuutta voidaan tarkastella vuorovaikutuksen laadusta rakentuvana tunneilmapiirinä. Keskeistä on aikuisten oma sitoutuminen ja kiinnittyminen ja myös lasten kiinnittäminen vuorovaikutukseen, joka perustuu lasten sensitiiviseen kohtaamiseen ja myönteiseen ilmapiiriin. Lasten aloitteisiin vastataan, heidän ajatuksiaan kuullaan ja heidät kohdataan henkilökohtaisesti päivän aikana. Aikuiset mukauttavat omaa vuorovaikutustapaansa kullekin lapselle sopivaksi ja ohjaavat lasten vuorovaikutusta positiivisella tavalla. Lämminhenkisessä ja turvallisessa ilmapiirissä lapset uskaltavat ilmaista itseään, kokeilla ja harjoitella uusia asioita.

Osallisuus on tunnetta yhteisöön kuulumisesta. Henkilöstön tehtävänä on tukea aktiivisesti lapsia pääsemään osaksi ryhmää ja kaverisuhteita sekä toimintaa. Yhteinen tekeminen ja ponnistelu tavoitteiden ja päämäärien saavuttamiseksi vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ylpeys ryhmän osaamisesta, yhdessä koettu ilo ja riemu vahvistavat yhteistä kokemusta. Henkilöstön on tärkeää tiedostaa, että osallistuminen ja osallisuus eivät ole sama asia. Jokainen lapsi kokee osallisuutensa omalla tavallaan, joten lasten henkilökohtaiset kokemukset tilanteissa voivat olla hyvin erilaisia. Lapsi voi olla mukana kokematta kuitenkaan osallisuutta. Toiminnassa on tunnistettava tilanteita, joissa lapsia jää syrjään tai niitä tekijöitä, jotka syrjäyttävät lapsia. Lapsi saattaa jäädä syrjään myös aikuisen toiminnan vuoksi. Aikuisen tulee seurata omassa toiminnassaan, keihin lapsiin hänen huomionsa kiinnittyy ja keihin ei. Samoin tulee kiinnittää huomiota, miten ja kenelle aikuinen sanansa kohdistaa. Tuleeko päivän aikana juteltua kaikkien ryhmän lasten kanssa? Miten aikuinen huomioi lasten erilaiset tavat kommunikoida?

Osallisuus on vahvasti toimijuutta. Toimijuus edellyttää aktiivisuutta, aloitteisuutta, tietoa, kykyä esittää mielipiteitä ja luoda uusia ideoita ja ajatuksia, taitoa pyytää apua sekä tunnetta vaikuttamisen mahdollisuuksista omaan oppimiseen ja oppimisympäristöön. Nämä ovat asioita, joita lapsen tulee saada harjoitella yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa. Aikuisten tulee huolehtia tiedon jakamisesta ja tiedon pilkkomisesta siten, että lapsen on mahdollista omaksua sitä. Ryhmässä voi olla sovittuna rakenteita ja toimintatapoja, kuten lasten kokouksia tai yhteisiä suunnitteluhetkiä, joissa yhdessä harjoitellaan mielipiteiden esittämistä ja erilaisia taitoja. Järjestettyjen tilanteiden lisäksi päivittäisessä vuorovaikutuksessa ja toiminnassa vahvistetaan lasten mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikuttaa päätöksentekoon ja saada aikaan muutosta.

Ryhmän henkilöstö havainnoi ja arvioi toiminnassa rakenteita, toimintatapoja ja käytäntöjä, jotka mahdollistavat tai rajoittavat lapsen toimijuutta ja osallisuutta:

- rutiinit, päiväjärjestys
- säännöt, normit ja käytännöt
- tilat, välineet, materiaalit
- pedagogiset tavoitteet.

Kaikille yhteisen esiopetuksen periaatteiden mukaan esiopetuksen käytäntöjen tulee edistää tasa-arvoista ja yhdenvertaista toimintaa, avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyden vahvistumista sekä ehkäistä syrjintää. Jokaisessa toimipaikassa laaditaan yhteistyössä henkilöstön kanssa toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma osana toimipaikan vuosisuunnitelmaa. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta; Yhdenvertaisuuslaki). Lapset ja huoltajat osallistetaan ja heitä kuullaan suunnitelmaprosessissa sopivin tavoin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Yhteisössä tuetaan kulttuurista moninaisuutta tuomalla esiin sen jäsenten edustamia kieliä, kulttuureja ja katsomuksia. On tärkeää, että jokainen tuntee itsensä ja oman kulttuuritaustansa arvostetuksi päivittäisessä toiminnassa. Lisäksi voidaan tutustua eri kulttuureihin teemojen ympärille rakennetun toiminnan kautta. Kielitietoisesta toiminnasta tarkemmin luvussa 4.4.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa toimintaa luodaan yhteistyössä huoltajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Terveellisten ja turvallisten elämäntapojen omaksumista vahvistetaan kaikissa lapsen elämäntilanteissa. Kun lapsi voi hyvin, hänen voimavaransa suuntautuvat oppimiseen ja toimintaan.

Lapsen hyvinvoinnin kannalta turvallisuuden tunne on tärkeä, mm. stressitasoa madaltava tekijä. Turvallinen arki muodostuu ensinnäkin toiminnan struktuurista ja ennakoitavuudesta. Esiopetuspäivän ja viikon aikatauluissa ja rakenteissa huomioidaan lapsen näkökulma ja tarpeet. Säännölliset ateriat, ulkoilu, liikkuminen, lepo sekä mielekäs toiminta tukevat kokonaisvaltaista hyvinvointia. Fyysisen oppimisympäristön tulee olla puitteiltaan kunnossa. Lapsen pitää tietää ja osata miten ympäristössä toimitaan ja miten välineitä ja materiaaleja käytetään. Turvallisuuden tunnetta vahvistavat käytännöt ja toimintatavat, jotka mahdollistavat lapsen osallisuuden ja kuulumisen yhteisöön. Lapsen tulee kokea sekä muut lapset että aikuiset turvalliseksi. Esiopetuksessa harjoitellaan sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutusosaamisella vahvistetaan yhteisön ja sen jäsenten hyvinvointia. Tunnetaitoja ja empatiataitoja harjoiteltaessa apuna voidaan käyttää eri materiaaleja ja ohjelmia.

Esiopetusryhmän toiminnassa noudatetaan sovittuja ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja, joita tarkennetaan jäljempänä (ks. myös opiskeluhuollon suunnitelma):

- sosiaalisten taitojen, vuorovaikutusosaamisen ja tunnetaitojen vahvistaminen
- kiusaamiselta ja häirinnältä suojaaminen ja siihen puuttuminen
- oppimisvalmiuksien kartoitukset
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultointi
- oppimisen tuen ryhmä
- toimipaikan yhteisöllinen hyvinvointiryhmä
- poissaoloihin puuttuminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Toimipaikat kuuluvat Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmaan. Vuosittain tehdään toimipaikkakohtaisesti [liikkumisen nykytilan arviointi](#). Tuloksia seurataan toimipaikka- ja palvelualueetasoisesti ja toimintaa kehitetään ja ohjataan tunnistettujen tarpeiden mukaisesti. Esiopetuksen liikunnallisesta toiminnasta ja opetuksesta sekä liikunnallisen elämäntavan edistämisestä tarkemmin luvussa 4.3.5.

Toimipaikoissa noudatetaan turvallisuus- ja pelastussuunnitelmia, jotka päivitetään toimintakausittain. Rakennuksesta poistumista ja sisälle suojautumista sekä lähietsintää harjoitellaan vuosittain. Varhaiskasvatuksen turvallisuustyöstä ja sen kehittämistä tiedotetaan huoltajille vuosittain. Ks. myös opiskeluhuollon suunnitelma.

Tukimateriaalia:

[Inklusio varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

[Lasten osallisuus](#)

3.1.1. Kurinpito- ja turvaamistoimet esiopetuksessa

Suunnitelma ja ohjeet koskevat kaikkia Porvoon kaupungin esiopetuksen toimipaikkoja.

Porvoon kaupungin esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmassa on kuvattu tarkemmin yhteisöllinen ja yksilöllinen opiskeluhoitotyö sekä toimintamallit ja ohjeet kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä suojaamiseksi sekä tilanteiden hoitamiseen.

Tämän esiopetussuunnitelman eri luvuissa tarkennetaan tavoitteita, sisältöjä ja toimintatapoja, joita toiminnassa toteutetaan ja joita harjoitellaan lasten kanssa. Keskeistä on, miten käyttäytyään muita kiusaamatta ja syrjimättä ja miten toimitaan siten, ettei vaaranneta muiden lasten, yhteisön tai oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä. Keskeiset sisällöt:

- tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus
- kiusaamisen, väkivallan, syrjinnän ja häirinnän ehkäisy
- kaveritaidot, sosiaaliset taidot, tunnetaidot
- kehotunnekasvatus, oma ja toisen koskemattomuus
- työskentelytaidot, työrauha
- turvallisuustaidot
- oppimisympäristöstä huolehtiminen (välineet, materiaalit, tilat, laitteet, luonto).

Toiminnassa ja vuorovaikutuksessa tarvittavia käytäntöjä ja sopimuksia suunnitellaan ja käsitellään yhdessä lasten ja huoltajien kanssa, jotta kaikki osapuolet ovat tietoisia niistä ja voivat sitoutua toimimaan niiden mukaisesti. Henkilöstö ilmaisee lapselle selkeästi millaista toimintaa ja käyttäytymistä häneltä odotetaan ja millainen toiminta on väärin. Lapsella on oikeus saada ohjausta sekä aikaa harjoitella itsesääätelyä sekä muita taitoja ja valmiuksia, joita vuorovaikutuksessa, sosiaalisissa tilanteissa ja työskentelyssä tarvitaan. Lasten ja huoltajien on myös tiedettävä seurantakäytännöt ja miten mahdollisiin sääntöjen rikkomuksiin puututaan.

Haastavissa tilanteissa, joissa lapsi häiritsee opetusta, rikkoo järjestystä (sovitut tavat ja käyttäytyminen) tai rikkoo tai sotkee omaisuutta, lapsen käyttäytymistä ja tunnetilaa ohjataan kanssasääteilyllä. Lasta ohjataan ensisijaisesti sanallisesti muuttamaan toimintaansa. Kanssasääteily voi kohdistua toimintaan, tunteisiin ja ymmärtämiseen. Tilanteessa toimintaa voi uudelleen organisoida ja muuttaa esimerkiksi työskentelypaikkaa tai -tapaa tai muokata toiminnan sisältöä uusiksi. Lapsen tarkkaavuutta voi ohjata toisaalle tai tilanteeseen liittyvistä tunteista voidaan keskustella.

Jos lapsi ei pysty jatkamaan työskentelyään tai häiritsevä käyttäytyminen jatkuu, aikuinen menee lapsen kanssa toiseen tilaan. Lasta ei saa poistaa ryhmästä tai tilanteesta yksin. Tilasta poistaminen ei saa olla lapselle rangaistus vaan sillä varmistetaan työrauhan säilyminen muille sekä annetaan lapselle tilaisuus ottaa oma tilanne jälleen haltuun ja palata takaisin työskentelyn ääreen. Aikuinen pyrkii rauhoittamaan lasta ja keskustelemaan lapsen kanssa työskentelyn jatkamisesta. Lapsen tulee saada kertoa tuntemuksistaan ja selittää omaa toimintaansa. Yhdessä aikuisen kanssa lapsi pohtii mistä tilanne johtui, mikä siihen johti ja mitä muita toimintatapoja tai toisenlaisia ratkaisuja olisi hoitaa tilanne. Lapsella on oikeus saada itselleen työvälineitä vastaavanlaisten tilanteiden varalle.

Lasta voidaan edellyttää aikuisen tukemana esimerkiksi siivoamaan aiheuttamansa jäljet opetustilanteen jälkeen.

Huoltajille kerrotaan päivän aikana tapahtuneesta ja miten tilanne on lapsen kanssa hoidettu. Toistuvissa tilanteissa tulee harkita yksilökohtaisen opiskeluhuoltotyön käynnistämistä.

Lapsen/huoltajan velvollisuudesta korvata aiheuttamansa vahinko säädetään [vahingonkorvauslaissa](#).

Opetushallitus ohjeistaa [vahingonkorvausvelvollisuudesta](#) [varhaiskasvatuksessa](#), [perusopetuksessa](#) ja [toisen asteen koulutuksessa](#) alle 18-vuotiaita koskien.

Muita turvaamismenettelytoimenpiteitä

Henkilöstöllä on oikeus tarkistaa lapsen mukana olevat tavarat. Jos lapsen hallusta, vaatelokerosta tai muusta henkilökohtaisesta säilytyspaikasta löytyy turvallisuudelle vaarallisia esineitä tai aineita, työntekijä ottaa ne välittömästi haltuun. Lapselle kerrotaan, miksi esineet on otettu lapselta pois ja kerrotaan, että ne palautetaan huoltajalle. Haltuun otetut esineet tai aineet annetaan huoltajalle ja keskustellaan siitä, miten ja mistä lapsi on esineet itselleen saanut ja minkälainen turvallisuusriski niistä on esiopetuksessa aiheutunut. Huoltajan kanssa varmistetaan, ettei tilanne pääse toistumaan. Esineet ja aineet tulee kuitenkin luovuttaa poliisille tai muulle laissa säädetylle viranomaiselle, jos lapsella, tämän huoltajalla tai muulla laillisella edustajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää niitä hallussaan. Poliisille tm. viranomaiselle luovutetaan välittömästi huumausaineet, ampuma-aseet, aseiden osat, patruunat, ammuksiset ja kaasusumuttimet sekä räjähteet.

Lapsen fyysisen rajoittaminen -menettelyohje varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Porvoossa noudatetaan [Opetushallituksen suosituksia lapsen fyysisestä rajoittamisesta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#).

Henkilöstön tulee aina ja ensisijaisesti käyttää opetuksessa ja toiminnassa ennakoivia toimenpiteitä, joita ovat mm. toiminnan, ympäristön, työtapojen ja työskentelyryhmän suunnittelu lapsen tarpeiden mukaiseksi sekä toiminnan aikana vuorovaikutuksen ja lapsen tarkkaavuuden ja keskittymisen ohjaaminen ja säätely.

Henkilöstöä on koulutettu ennaltaehkäiseviin toimiin sekä lasten aggressiutilanteiden oikeaoppiseen hallintaan. Henkilöstö voi viimekätisenä toimena joutua rajaamaan fyysisesti lasta, jos hän on vaaraksi toisille lapsille tai itselleen. Näistä tilanteista esihenkilö kirjaa aina Lapsen fyysinen rajoittaminen -lomakkeen. Tapahtunut tilanne käsitellään jälkikäteen henkilöstön sekä lapsen ja huoltajien kanssa. Lomake lähetetään ilman lapsen nimeä varhaiskasvatusjohtajalle seurantaan varten.

Yhteisöllinen hyvinvointiryhmä/opiskeluhuoltoryhmä seuraa suunnitelman toteutumista ja sen vaikuttavuutta toimipaikassa.

Tukimateriaalia:

[Sosioemotionaalisten taitojen tukeminen](#)

[Kiusaamisen ja väkivallan tunnistaminen, ennaltaehkäisy ja puuttuminen](#)

[Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu](#)

[Tasa-arvoinen varhaiskasvatus-sivusto](#)

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶¹ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Esiopetusta järjestetään päiväkodeissa ja koulujen yhteydessä sijaitseissa päiväkotien esiopetusryhmissä. Esiopetuksen toimintaympäristö voi siis koostua varhaiskasvatuksen ja/ tai perusopetuksen toimijoista. Esiopetus kuvaa omat toimintatapansa sekä tarkentaa yhteistyötahoja ja oppimisympäristöjä vuosisuunnitelmassa ja ryhmävasussa.

Lapsen työskentelyä ja oppimista tukee niin fyysinen kuin sosiaalinen ja psyykinen oppimisympäristö. Työskentelyä ja toimintaa varten tulee järjestää erilaisia tiloja, jolloin lapset voivat toimia yksin, pareittain, pienryhmässä tai koko ryhmänä. Toimintaa porrastetaan ja jaetaan päivän ja viikon aikana. Työrauha ja kiireettömyys syntyy hyvän suunnittelun pohjalta. Päivittäisten toimintojen selkeä struktuuri ja rutiinit tukevat sekä lapsia että aikuisia. Kuvitettu ja sanoitettu päivä- ja viikko-ohjelma tukee toiminnan ja aikataulun hahmottamista ja ennakoimista. Työtehtävien ja sisältöjen jakaminen aikuisten kesken ja aikuisten sitoutuminen lasten kanssa työskentelyyn mahdollistaa lasten erilaisten tavoitteiden huomioimisen, oikea-aikaisen ohjauksen ja tuen.

Hyvä sosiaalinen ja psyykinen ympäristö edellyttää sensitiivisiä ja aktiivisesti läsnä olevia aikuisia. Tietoisesti aikuiset vahvistavat lämmihenkestä ja turvallista ilmapiiriä, jossa lapset uskaltavat ilmaista itseään, kokeilla ja harjoitella uusia asioita. Aikuiset osaavat mukauttaa omaa vuorovaikutustapaansa kullekin lapselle sopivaksi ja ohjaavat lasten vuorovaikutusta positiivisella tavalla. Lapselle ilmaistaan selkeästi millaista toimintaa ja käyttäytymistä häneltä odotetaan. Kiellot ja säännöt eivät ole riittäviä ohjaustapoja. Aikuisilta edellytetään kykyä huomioida ja arvostaa lapsen kommunikointitapaa, myös sanatonta viestintää. Sensitiivinen

61 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

tunnekieli tarkoittaa esimerkiksi hymyä, hyväksyvää katsetta ja kosketusta. Lapset otetaan henkilökohtaisesti vastaan ja hyvästellään pois lähtiessä.

Sosiaalista ja psyykkistä ympäristöä suunniteltaessa kiinnitetään huomiota myös niihin käytäntöihin ja sopimuksiin, joilla varmistetaan kulloisenkin työskentelyn edellyttämä rauha ja kiireetön ilmapiiri. Sopimukset voivat koskea omaan työskentelyyn keskittymistä, toisten keskeyttämistä ja häiritsemistä rajoittavia sääntöjä, vuoron odottamista tai miten saada oma puheenvuoro, tilojen ja välineiden käyttöä jne. Työrauhan ylläpito edellyttää myös sovittuja seurantakäytäntöjä. Sääntöjen rikkomuksiin puuttumisen käytännöt pitää olla yhteisesti sovittuja ja kaikkien tiedossa. Toiminnassa ja vuorovaikutuksessa tarvittavia käytäntöjä ja sopimuksia suunnitellaan ja käsitellään yhdessä lasten ja huoltajien kanssa, jotta kaikki osapuolet ovat tietoisia niistä ja voivat sitoutua toimimaan niiden mukaisesti.

Lapsia tuetaan ilmaisemaan tunteitaan ja itseään sekä autetaan tunteiden säätelyssä. Lasta ei jätetä yksin mielipahassa tai rauhoittumaan kiukkutilanteessa, vaan aikuinen kannattelee lasta ja auttaa tunteen säätelyssä. Aikuinen lohduttaa lasta ja ottaa lapsen syliin. Lasta ei myöskään poisteta tilanteesta tai toiminnasta rangaistuksena, vaan aikuinen tukee lasta saamaan tilanteen hallintaan toiminnan jatkamiseksi.

Oppimisympäristössä tehdään näkyväksi kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista moninaisuutta niin, että kaikki ryhmän lapset saavat olla osallisina ja tuntea oman taustansa arvokkaaksi. Kielet ja kulttuurit ovat näkyvissä mm. kirjoissa, kuvissa ja leikkivälineistöissä. Retkiä ja virtuaalisia vierailuja hyödynnetään oppimisympäristöjen monipuolistamiseksi. Jokaisessa ryhmässä kielitietoisien oppimisympäristön arvioinnin ja kehittämisen välineenä käytetään KieliPeda-työvälineen osiota 1.

Joustavat opetukseen ja yhteistyöhön soveltuvat tilat muodostuvat erilaisista työskentelypisteistä ja kalusteyhdistelmistä, jotka mahdollistavat yksintyöskentelyn, pari- ja ryhmätoiminnan. Toiminta, tilat ja välineet tulee suunnitella siten, etteivät ne altista lasta liialliselle paikallaan istumiselle vaan aktivoivat lapsia toiminnallisuuteen ja liikkumiseen. Sisä- ja ulkotilojen käytön tehostaminen ja monipuolistaminen järjestyy pienryhmissä toimimalla ja porrastamalla näiden toimintaa eri tiloihin. Tiloja tulee suunnitella ja muokata yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa käytettäviä välineitä valitaan ja hankitaan siten, että ne tukevat lasten oppimista.

Päiväkotien yhteydessä olevat esiopetusryhmät käyttävät monipuolisesti päiväkodin eri tiloja ja lähiympäristöä. Koulujen yhteydessä tai niiden lähellä olevat esiopetusryhmät käyttävät mahdollisuuksien mukaan perusopetuksen kanssa samoja tiloja ja välineitä sekä rakentavat uusia yhteisiä oppimisympäristöjä. Kauemmaksi liikuttaessa käytetään paikallisliikennettä tai tilausajopalvelua. Porvoon alueelta löytyy kaupunki- ja maalaisympäristöä, kyliä, saaristoa, jokivarsi, satamia. Metsäympäristö ja puistot ovat Porvoossa kaikkia lähellä. Esiopetuksen muita toimintaympäristöjä ovat liikuntapaikat- ja kentät, kirjastot/kirjastoauto, museot, uimahalli sekä muut palvelut, teollisuus ja yritykset.

[Porvoon kansallinen kaupunkipuisto](#)

Luonnonsuojelualueita, luontopolkuja, lintutorneja/näköalapaikkoja sekä metsäulkoilualueita: esim. Stensböle, Ekudden, Ruskis, Sikosaari, Lennätinvuori, Maari ja Linnamäet, Näsin kivi, Joonaanmäki, Kokkonniemi, Gammelbackan Kartanon puistometsä.

Kartanoita ja muita rakennuksia: esim. Haikkoo, Kiiala, empirekorttelit, vanha kaupunki, Näsin kartano, Näsinmäen hautausmaa.

[Museoita ja nähtävyyksiä Porvoossa](#) mm.

- J. L. Runebergin koti
- Galleria Vanha Kappalaisentalo
- Porvoon Taidehalli
- Albert Edelfeltin ateljeemuseo
- Porvoon museo / Holmin talo
- Porvoon museo / Vanha raatihuone
- Porvoon nukke- ja lelumuseo
- Walter Runebergin veistoskokoelma

- Yrjö A. Jäntin taidekokoelma
- Tuomiokirkko ja Pikkukirkko
- Ortodoksinen kirkko
- Postimäki

Yhteistä oppimista ja yhteistyötä voidaan kehittää myös digitaalisesti, esimerkiksi yhteisillä oppimisalustoilla, videopuheluiden välityksellä tai muilla mobiilisovelluksilla. Digitaalinen toiminta suunnitellaan luontevaksi osaksi lasten oppimisympäristöjä ja toimintaa. Porvoon Digipolku tarkentaa paikallisia opetussuunnitelmia digitaalisen osaamisen, medialukutaidon ja ohjelmointiosaamisen osalta. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen Digipolku sisältää tavoitteet henkilöstön osaamiselle ja ikäryhmittäin toteutettavalle pedagogiselle toiminnalle sekä käytännön toiminnan kuvauksia. Henkilöstö käyttää Digipolkua ja huomioi tekoälylinjaukset pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Porvoon Digipolku Teams henkilöstölle: materiaalit, ohjeet, koulutusmateriaalia, linkkejä.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytettävät sovellukset ja ohjelmat tarkistetaan ja hyväksytään kaupungin prosessin mukaisesti.

Tukimateriaalia:

[Oppimisympäristö varhaiskasvatuksessa](#)

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluolosuhteiden käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶² toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

⁶² Perusopetuslaki 47 a §

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶³. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.3.1. Yhteistyö Porvoossa

Yhteistyö esiopetuksessa

Yhteistyöllä rakennetaan oppivaa yhteisöä. Osaamisen jakamiseen ja toisilta oppimiseen voidaan käyttää seuraavia työ- ja toimintatapoja:

- työparityöskentely
- oman ryhmän työntekijöiden havainnointi
- toisten ryhmien työskentelyn havainnointi
- yhteisopettajuus, samanaikaisopetus
- erilaisen osaamisen, materiaalien ja menetelmien jakaminen
- työpajatyöskentelymallin kehittäminen
- esiopetusryhmien välinen yhteistyö
- esiopetuksen opettajien tapaamiset.

Monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön rakenteet esiopetuksessa:

- oppimisen tuen ryhmä
- toimipaikan yhteisöllinen hyvinvointiryhmä tai koulun yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä
- yksilökohtaiset oppimisen tuen/opiskeluhoollon ryhmät.

Lapsen yksilökohtaisen ryhmän tapaamisiin kutsutaan huoltajien lisäksi tarvittaessa muita asiantuntijoita, jotka työskentelevät lapsen asioiden parissa. Näiden monialaisten ja moniammatillisten yhteistyön ryhmien toiminta kuvataan tarkemmin oppimisen tukea käsittelevissä luvuissa ja opiskeluhoollon suunnitelmassa.

Esi- ja alkuopetuksen yhteistyö

Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyötä toteutetaan tavoitteellisesti ja ohjatusti. Yhteistyön tavoitteena on ensinnäkin pedagoginen ja opetussuunnitelmallinen jatkumo lapsen oppimisen polulla. Hyvä koulun aloitus edellyttää myös tiedon kulkua lapsen oppimista koskevissa asioissa niin perusopetukseen kuin mahdolliseen iltapäivätoimintaan. Niin esiopetuksen aikana kuin siirtymävaiheissa tehdään moniammatillista yhteistyötä.

Porvoon kaupungissa toimivat kaksikieliset esi- ja alkuopetuksen verkot, jotka koostuvat koulusta ja sen oppilaaksi tulevien lasten esiopetusryhmistä. Esi- ja alkuopetuksen yhteistyöllä tavoitellaan yhteisen toimintakulttuurin kehittämistä ja nivelvaiheen madaltamista. Näin vahvistetaan lapsen oppimispolun jatkumoa sekä kehityksen ja oppimisen tukemista. Myös kouluympäristö tulee lapsille tutuksi esiopetusvuoden aikana, jolloin siirtyminen kouluun on helpompaa.

Esiopetus ja koulu laativat yhteistyösuunnitelman syyskuun loppuun mennessä. Esi- ja alkuopetuksen yhteistä toimintaa ja opetusta järjestetään vähintään kolme kertaa lukuvuoden aikana. Yhteistyöparit, jotka ovat etäällä toisistaan ja joita paikallisliikenne ei palvele, voivat käyttää toiminnan toteuttamiseen tilauskuljetuksia enintään 10 kertaa lukuvuoden aikana. Rehtori ja päiväkodin johtaja vastaavat opetussuunnitelmien mukaisen yhteistyön tavoitteiden ja vuosittain laadittavan yhteistyösuunnitelman toteutumisesta. Esi- ja alkuopetuksen opettajille järjestetään lukuvuoden aikana yhteistä suunnittelu-aikaa.

Keväällä lapsella on mahdollisuus tutustua omaan tulevaan kouluunsa vähintään kerran. Tulevan koulun tutustumiskäyntien järjestelyistä sovitaan esiopetuspaikan ja huoltajien kanssa.

Tiedonsiirto varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetuksen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan kesken

Opetuksen ja toiminnan järjestämisen kannalta on tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevillä on olennainen tieto lapsesta. Lähettävä taho vastaa tiedonsiirrosta. Vastaanottava taho huolehtii tutustumisista.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään palaveri.

- Huoltajien luvalla tiedonsiirrosta käytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapselle, jonka kotikieliin ei kuulu suomi tai ruotsi, siirretään myös KieliPedan osa 2 (Monikielisen lapsen kielimaailman tarkastelu) ja osa 3 (Monikielisen lapsen suomen kielen taitojen seuranta) sekä tieto mahdollisesta kielikonsultaatiosta.
- Lapsen, joka on saanut varhaiskasvatuksessa tehostettua tai erityistä tukea, kohdalla arvioidaan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarvetta ennen esiopetuksen alkua yhdessä huoltajien ja tarvittaessa monialaisen yhteistyöryhmän kanssa.

Lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa oman kunnan sisällä lapsen oppimissuunnitelma siirtyy liitteineen uuteen paikkaan toiminnanohjausjärjestelmässä. Jos lapsi muuttaa toiseen kuntaan, päiväkodin johtaja vastaa siitä, että opetuksen järjestämistä koskevat tiedot siirtyvät uudelle esiopetuksen järjestäjälle. Huoltajille tulostetaan lapsen suunnitelma.

Esiopetuksen ja lapsen tulevan koulun välillä järjestetään kevään tiedonsiirtopalaveri, jonka ajankohdan varhaiskasvatuksen opettaja varmistaa koulun rehtorilta ja välittää tiedon ajankohdasta varhaiskasvatuksen erityisopettajalle. Tiedonsiirron tavoitteena on kertoa ryhmän ja yksittäisten lasten vahvuuksista sekä käytössä olleista oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista. Palaveriin osallistuvat esiopetuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, tuleva luokanopettaja, koulun erityisopettaja ja rehtori sekä koulun opiskeluhuollon henkilöstöä. Tiedonsiirtopalaveriin otetaan mukaan huoltajien hyväksymä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman kevään arviointikeskustelu ja tiedonsiirto kouluun -osio, johon on kirjattu myös yhteenveto kartoituksista. Lisäksi vieraskielisen lapsen kohdalla siirretään myös KieliPedan osiot 2–3, lapsen kielimaailmaa ja kielitaidon tasoa kuvaavat lomakkeet. Lapsen osallisuus tiedonsiirrosta toteutuu lapsen oppimissuunnitelman itsearviointiosiossa.

Lapsikohtaisia tukitoimia saaneen lapsen kohdalla järjestetään erillinen tiedonsiirtopalaveri. Sen sopii varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä koulun kanssa. Tapauskohtaisesti palaveriin kutsutaan huoltajan lisäksi lapsen asioissa mukana olleet yhteistyötahot. Tiedonsiirrosta käytetään lapsen oppimissuunnitelmaa kokonaisuudessaan huoltajien luvalla. Mikäli lapsikohtaisten tukitoimien tarve jatkuu koulussa oppilaskohtaisena tukena, varhaiskasvatuksen erityisopettaja lähettää lapsikohtaisen tuen suunnitelman salattuna sähköpostina koulun yhteyshenkilölle. Tarvittaessa tiedonsiirtopalaveriin voidaan kutsua tuleva iltapäivätoiminnan vastuuhjaaja huoltajan luvalla. Lapsen osallisuus tiedonsiirrosta toteutuu oppimissuunnitelman itsearviointiosiossa.

Ks. myös luku 5.1.

Tukimateriaalia: [Salassapito, tietosuoja ja tietojen säilyttäminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelut

[Porvoon kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelma Kulttuuripolku](#) on valmisteltu yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Kulttuuripolku-kulttuurikasvatussuunnitelma täydentää opetussuunnitelmia. Kulttuuripolku-palvelujen tuottajina ovat kulttuuripalvelut, musiikkiopisto, taidekoulu, kirjastopalvelut ja Porvoon museo. Kulttuurikasvatussuunnitelman

tavoitteena on toteuttaa ja edistää lasten suunnitelmallista kulttuuri-, taide ja kulttuuriperintökasvatusta.

Kulttuuripolku-tarjonta täydentää ja rikastuttaa esiopetuksen toimintaa. Toimipaikoille tiedotetaan palvelutarjonnasta, jonka pohjalta ne suunnittelevat omaa toimintaansa. Tavoitteena on, että jokainen lapsi saa osallistua vähintään yhteen toimintaan lukuvuoden aikana. Yhteistyö ja palvelujen käyttö kirjataan toimipaikan vuosisuunnitelmaan. Esiopetuksen aikana tapahtuva toiminta on perheille maksutonta.

Kulttuuripolku-ohjausryhmä seuraa ja arvioi toimintaa ja ohjausryhmässä on varhaiskasvatuksen edustaja.

Liikuntapalvelut tarjoaa palveluja ja toimintaa esiopetuksen liikuntakasvatuksen toteuttamisen tueksi. Esiopetuksen toimintaan kuuluu kolme uimaopetuskertaa, joiden järjestämisestä vastaavat liikuntapalveluiden uimaopettajat. Esiopetus vastaa kuljetuksista.

Paikallisesti tehdään yhteistyötä myös eri urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa. Seurat tarjoavat mahdollisuuksiensa mukaan ohjausta lapsille ja/tai henkilöstölle omassa lajissaan. Näistä tiedotetaan erikseen ja esiopetuksessa hyödynnetään tarjontaa lapsiryhmän tarpeiden mukaan.

Porvoon suomalainen seurakunta tarjoaa katsomuskasvatusta tukevaa toimintaa. Yhteistyötarjonta perustuu Opetushallituksen ohjeisiin ja Kirkkohallituksen malliin. Toiminnan sisältöjä valmistellaan myös varhaiskasvatuksen ja seurakunnan yhteistyönä. Seurakunta tarkistaa ja päivittää tarjontansa vuosittain ja tiedottaa siitä varhaiskasvatukselle. Tarjonta sisältää kaikille kohdennettua yleissivistävää toimintaa, joka ei sisällä uskonnon harjoittamista sekä toimintaa, joka perustuu uskonnon harjoittamiseen. Henkilöstön vastuulla on selvittää toiminnan sisällön luonne ja tiedottaa siitä selkeästi huoltajille.

Muiden Porvoossa toimivien seurankuntien kanssa ei ole sovittuja yhteistyökäytäntöjä.

Porvoon luontokoulun tavoitteena on tukea luontokasvatuksen toteuttamista ja ulkona opettamista. Luontokoulu järjestää esiopetusryhmille toimintaa. Yhteistyössä vahvistetaan henkilöstön osaamista. Henkilöstö voi liittyä Luontokoulun Varhaiskasvatuksen luontokasvatus - Teamsiin, jossa jaetaan materiaalia ja tietoa.

Muusta yhteistyöstä eri tahojen, kuten MLL, Folkhälsan, kanssa voidaan sopia toimipaikkakohtaisesti.

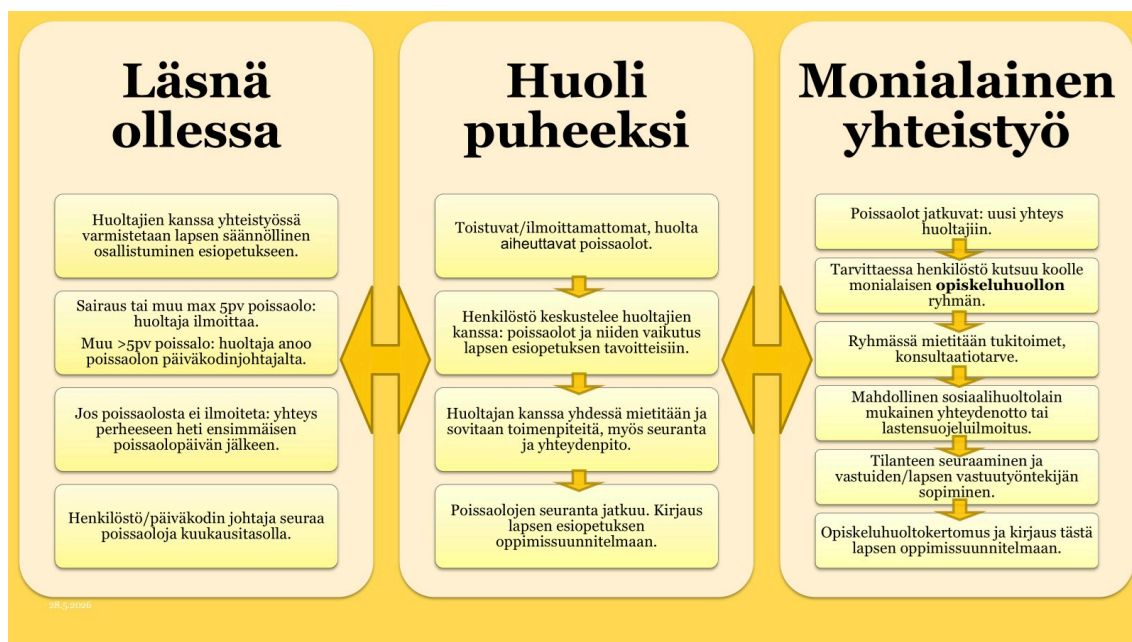
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Kotoutumispalveluilla ja varhaiskasvatuspalveluilla on yhteinen toimintamalli pakolaistaustaisten perheiden varhaiskasvatuksen/esiopetuksen aloitukseen. Tarkempi kuvaus varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Tarvittaessa yhteistyössä huoltajien kanssa käytetään tulkkia. Tulkin käyttö varmistaa molemminpuolisen ymmärryksen. Tulkkia käytetään tarpeen mukaan esimerkiksi aloituskeskustelussa, muissa keskusteluissa, vanhempainilloissa tai muissa tilaisuuksissa. Yhteistyössä huoltajien kanssa huomioidaan molempien huoltajien osallisuus myös siinä tilanteessa, että vain toinen heistä on vieraskielinen.

Lasten hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukemisen suunnittelu ja toteuttaminen tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Esiopetuksen henkilöstö vastaa luottamuksellisen suhteen ja yhteistyökäytäntöjen rakentamisesta. Esiopetuksessa järjestetään vanhempainiltoja, joissa sekä kerrotaan esiopetukseen liittyvistä asioista ja käytännöistä että osallistetaan huoltajia esiopetuksen suunnitteluun. Esiopetuksen henkilöstö järjestää huoltajille keskusteluja lapsen asioissa. Yhdessä huoltajien kanssa laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma syyslomaan mennessä. Lapsen suunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa vuoden aikana ja sen toteutumista arvioidaan keväällä. Päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut huoltajien kanssa ovat merkittäviä tilanteita molemminpuolisen palautteen antamisen ja saamisen kannalta. Kuvallisen dokumentaation lisäksi lapsiryhmän toiminnasta kerrotaan huoltajille säännöllisesti viikko- tai kuukausikirjeiden muodossa.

Yhteistyössä huoltajien kanssa varmistetaan lapsen osallistuminen esiopetuksen toimintaan. Yli viiden päivän poissaolo (muu kuin sairaus) esiopetuksesta anotaan kirjallisesti päiväkodin johtajalta. Huolen herätessä henkilöstön tulee ottaa asia puheeksi huoltajien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Toimintamalli lapsen huolta herättäviin poissaoloihin ja laajemman monialaisen yhteistyön käynnistämisen on kuvattu alla.

Kuvio 1. Toimintamalli huolta herättäviin poissaoloihin ja monialaiseen yhteistyöhön.

Varhaiskasvatuksessa järjestetään erilaisia tilaisuuksia ja tapahtumia, joissa perheet ja vanhemmat tapaavat vapaamuotoisesti toisiaan. Vanhemmat voivat myös itse järjestää toimintaa keskenään. Päiväkodeissa voi olla vanhempainyhdistyksiä, joiden toiminta tukee varhaiskasvatustyötä päiväkodissa.

Tukimateriaalia:

[Monialainen yhteistyö varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Esiopetuksessa ei ole käytössä yhteistä oppimateriaalia tai -kirjaa vaan opettaja käyttää erilaista valmista materiaalia monipuolisesti ja tarpeen mukaan. Esimerkiksi oppimisvalmiuksien kartoitukseen liittyy aina myös harjoitusmateriaalia.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Keskeistä on käyttää vuorovaikutusta ja yhteistyötä edistäviä työtapoja. Itsenäisen työskentelyn lisäksi lapsi oppii työskentelemään ja oppimaan yhdessä toisten kanssa. Esiopetuksessa korostetaan varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja menetelmiä, kuten leikin eri muotoja.

Leikin kehittäminen sekä sisällä että ulkona edellyttää aikuisten toiminnassa

- kiinnittymistä toimintaan lasten kanssa
- tietoisuutta omasta roolista aikuisena leikissä (leikin kannattelijana, mallintajana, havainnoijana yms.)
- leikkiin syventymistä, lasten toiminnan ja leikin ohjaamista
- lasten ohjaamista mielekkääseen toimintaan
- roolileikkien, esineleikkien ja fyysisten leikkien soveltamista myös ohjatussa toiminnassa
- huomion kiinnittämistä leikin rikastamiseen ja uudistamiseen
- sääntöleikkien aktivoimista ja aikuisten osallistumista niihin
- lasten kanssa yhdessä leikkiympäristöjen kehittämistä
- ajan ja leikkirauhan mahdollistamista ja turvaamista
- jokaisen lapsen osallisuuden ja leikkiin osallistumisen mahdollistamista.

Leikin lisäksi esiopetuksen tulisi olla toiminnallista ja liikkumista tukevaa, kokemuksellista, kokeilevaa ja tutkivaa. Työtapojen valintaan vaikuttavat niiden tarkoituksenmukaisuus tehtävään nähden, erilaiset tavat oppia ja lasten tavat toimia. Oppimista vahvistetaan monikanavaisesti käyttämällä eri aisteja. Oppimista tuetaan monipuolisilla työtavoilla, välineillä ja menetelmillä, kuten kuvittamalla ja sanoittamalla toimintaa ja oppimisympäristöä. Lapset osallistuvat työtapojen suunnitteluun ja valintaan. Toiminnassa käytetään sekä lasten omaehtoista että aikuisjohtoista työskentelyä.

Työtavoja muokataan ja vaihdellaan henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella. Esiopetuksen henkilöstö arvioi toimintaa jatkuvasti ja käsittelee esiin nousseita asioita säännöllisesti. Yksittäisten lasten ja ryhmän taitojen kehittyessä valitaan uusia tapoja toimia ja lapsia ohjataan kokeilemaan erilaisia työtapoja.

Pienryhmätoiminnan periaatteena on, että lapset ja aikuiset jaetaan tarkoituksenmukaisesti toiminnan ääreen oppimisympäristöjä ja välineitä monipuolisesti hyödyntäen. Pienryhmässä työskentelyyn tulee olla suunnitelmallista toimintaa niin, että ryhmän kokoonpano, aikuiset sekä toiminnan sisältö ja tavoitteet ovat pedagogisesti perusteltuja. Ryhmiä voidaan muodostaa toiminnan tai lasten tarpeiden ja mielenkiinnon kohteiden mukaan tai yli ryhmärajojen. Kokoonpanoja tulee vaihdella tilanteen, tarpeen ja toiminnan mukaan. Samoin aikuisten tulee toimia eri pienryhmissä ja eri lasten kanssa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus luoda suhde ryhmän kaikkiin aikuisiin sekä toimia erilaisissa vertaisryhmissä, välillä myös isommassa ryhmässä.

Pienryhmässä toteutetaan esimerkiksi ohjattua toimintaa, leikkiä, liikuntaa tai ulkoillaan ja ruokaillaan pienryhmänä. Pienryhmän toiminta voi myös perustua kuntoutuksellisiin tarpeisiin ja erityisen ohjelman toteuttamiseen (esim. Kili, Kuttu, Kaveri-kerho, Roihusten perhe, suomen kielen opetus).

Opetus- ja ohjaustapoja tulee vaihdella tilanteen ja sisällön edellyttämällä tavalla. Yhteisopettajuutta toteutetaan ja kehitetään esiopetuksen henkilöstön kesken ja erityisopettajien kanssa sekä esi- ja alkuopetuksen yhteistyössä.

Parityöskentely. Aikuisten työtä voidaan jakaa siten, että lasten opettamista ja tukemista vuorotellaan. Toinen opettaa/vastaa opetuksesta ja toinen tarkkailee ja havainnoi, jolloin toiminnasta saadaan tarkempaa havaintoihin perustuvaa tietoa. Tilanteessa voi myös toinen opettaa ja toinen avustaa.

Tiimiopettaminen. Aikuiset ohjaavat samaa ryhmää joustavasti vuorotellen.

Rinnakkaisopetus/samanaikaisopetus. Kaikki opettavat/ohjaavat samaa asiaa samanaikaisesti omille ryhmilleen.

Pistetyöskentely. Pisteiden ohjattava sisältö on eri jokaisella opettavalla aikuisella ja lapset kiertävät pisteissä.

Monipuoliset työtavat ja oppimisympäristöt sekä monitasoinen pedagogiikka muodostavat kokonaisuuden. Peruslähtökohdat työtapojen valinnalle ovat toiminnallisuus, luovuus ja osallisuus. Lapset ovat mukana työtapojen suunnittelussa ja valinnassa. Ryhmän toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa henkilöstö ottaa huomioon myös, miten lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia ja tarpeita, kuten vahvuudet ja lahjakkuus, temperamentti ja kognitiivinen tyyli, tuetaan.

Työtapojen suunnittelussa hyödynnetään myös Kulttuuripolun, liikuntapalvelujen ja luontokoulun tarjontaa sekä Porvoon Digipolkua.

Tukimateriaalia:

[Leikki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

[Yhteisopetuksen käsikirja Vaasan kaupungin varhaiskasvatukseen](#)

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁴ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁵ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁶. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁶⁷ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁶⁸. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien

---

64 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

65 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

66 Perusopetuslaki 22 §

67 Perusopetusasetus 10 §

68 Perusopetuslaki 22 §

onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁹.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷⁰. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Esiopetuksessa olevan lapsen minäkuva ja käsitys itsestä oppijana on kehittymässä. Siksi on merkityksellistä, millaista palautetta ja tukea lapsi saa oppimisessaan. Rohkaiseva ja kannustava palaute vahvistaa itsetuntoa ja oppimismotivaatiota tukien samalla lapsen persoonallisuuden kehitystä.

Palautteen tavoitteena on tuoda esiin lapsen vahvuuksia oppijana ja osoittaa lapselle ne asiat, joita hänellä on vahvuksiensa avulla mahdollisuus oppia ja missä asioissa kehittyä. Arvioinnin ja palautteen tulee kohdistua ennen kaikkea koko oppimisprosessiin eikä vain lopputulokseen. Hyvin tai huonosti onnistunut työ, helppo tai vaikea tehtävä tai valmiilla asteikolla lapsen arvioima työ ei vielä anna lapselle palautetta niistä asioista, jotka ovat onnistuneet tai mikä tehtävässä on ollut vaikeaa ja miksi. Prosessia koskevan arvioinnin ja palautteen avulla lapsi saa tietoa taidostaan suunnitella, säädellä, toteuttaa ja arvioida omaa työtään sekä siitä, miten hän toimii yhteistyössä toisten kanssa. Aikuisen tulee ohjata lasta tiedostamaan omaa ajatteluaan ja toimintaa sekä auttaa lasta ymmärtämään oppimistaan. Kun lapsella on riittävästi tietoa omasta osaamisestaan ja harjoittelun kohteista sekä itsestään oppijana ja hän saa suunnitella omaa toimintaansa ja työskentelyään, hän voi myös ottaa vastuuta omasta oppimisestaan. Näin lapsesta tulee oman oppimisensa asiantuntija ja hänelle muodostuu omistajuus omaan oppimiseensa.

Oikeudenmukaisessa arvioinnissa arviointi on ensinnäkin monipuolista. Monipuolinen arviointi muodostuu eri tavoin kootusta ja dokumentoidusta arviointitiedosta, kuten havainnoinnista, kokemuksista ja lasten tuotoksista. Toiseksi arviointi on monitahoista, jolloin arviointiin osallistuvat lapsi itse, huoltajat, esiopetuksen henkilöstö ja toiset lapset sekä muut lapsen

69 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

70 Perusopetuslaki 22 §

kanssa työskentelevät. Arviointia toteutetaan jatkuvassa dialogissa ja vuorovaikutuksessa eri osapuolten kanssa. Lapsen ja huoltajien kanssa keskustellaan oppimisesta, käyttäytymisestä ja työskentelytaidoista säännöllisesti esiopetusvuoden aikana. Lapsen saama palaute on oikeudenmukaista silloin, kun lapsi tietää toiminnan tavoitteet ja odotukset ja on saanut riittävästi ohjausta, opetusta ja tukea työskentelyynsä uuden asian äärellä. Lapsen itsearviointi ja hänen näkemyksensä kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

Lapsen käyttäytymisen seuranta ja arviointi kohdistuu yhteisesti sovittujen sääntöjen ja toimintatapojen noudattamiseen eli siihen, miten lapsi ottaa huomioon muut lapset ja aikuiset sekä ympäristön. Lapset omaksuvat eri tilanteisiin liittyvää käyttäytymistä ja tapoja, esimerkiksi esiopetuksen juhlassa tai vierailukäynneillä. Lapset harjoittelevat toisten kannustamista ja auttamista, oman osaamisen jakamista ja yhdessä oppimista, toisten kuuntelua ja vuoron antamista mutta myös oman mielipiteen ja kysymysten esittämistä.

Työskentelyn arviointi kohdentuu työskentelyssä vaadittaviin tietoihin ja taitoihin kuten sen suunnitteluun, aloittamiseen, työskentelyn ylläpitämiseen ja yhteistyöhön toisten kanssa, ongelmien ratkaisemiseen, avun pyytämiseen sekä työn loppuun saattamiseen. Lapsen tulee asettaa omia oppimisen tavoitteita, suunnitella omaa työskentelyään ja sen toteuttamista sekä osallistua arviointiin.

Toiminnan suunnittelua ja lapsen oppimisen tukea varten arviointi- ja seurantatietoa kootaan eri tavoilla ja eri lähteistä. Porvoon esiopetuksessa käytettävät oppimisvalmiuksien kartoitukset sekä toiminnan suunnittelun ja arvioinnin välineet:

- Lukemisen aika, leikin taika: Sanat paloiksi. Lukemisvalmiuksien arvioiminen ja harjoittaminen. 2024. NMI.
- LukiMat - Oppimisen arviointi: Matematiikan tuen tarpeen tunnistamisen välineet esikouluun. NMI. 2011. Koponen, T., Salminen, J., Aunio, P. & Polet, J.
- KITA suomen kielen taitojen arviointimateriaali esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen
- KieliPeda osiot 2 ja 3 monikielisten lasten kielitaidon ja kielimaailman seuranta
- [perusmotoristen taitojen havainnointi Skidi- ja Skillireilit](#)
- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma
- KieliPeda 1 oppimisympäristön arviointi jokaisessa ryhmässä
- pedagogisen tuen toimintatavat ja arviointi -työkalu
- liikkumisen nykytilan arviointi
- ryhmävasu
- varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä Valssi
- huoltajakysely.

Pedagoginen dokumentointi jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen työtapana

Henkilöstö havainnoi ja käyttää pedagogista dokumentointia toiminnan kehittämiseksi, myös yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Toiminnan dokumentoinnista tulee pedagogista vasta, kun dokumentteja eli tallennettua tietoa käsitellään ja hyödynnetään käytännössä tavoitteellisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Pedagoginen dokumentointi suunnitellaan ryhmässä etukäteen, jolloin tiedetään mitä, ketkä ja millä välineillä dokumentoidaan sovitusti päivä-, viikko- ja kuukausitasolla (esim. vuosikello). Projekteihin ja prosesseihin voidaan dokumentointitavat ja välineet suunnitella etukäteen sekä toiminnan aikana esiin nousevien ideoiden ja tarpeiden mukaan. Tämän lisäksi toiminnassa kertyy jatkuvasti paljon erilaista tietoa ja dokumentteja, joita tuottavat lapset, henkilöstö ja huoltajat. Henkilöstö valitsee suunnitelmallisesti ja tarpeen mukaan dokumentteja, joita hyödynnetään pedagogisen toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Ryhmävasuun tarkennetaan pedagogisen dokumentoinnin toimintatapoja ja välineitä.

Jokaisessa ryhmässä käytettävät toiminnan dokumentoinnin välineet ja tavat:

- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma
- lapsen digitaalinen kasvun kansio
- digitaalinen ryhmävasu
- ryhmän viikko- tai kuukausikirje huoltajille.

Esimerkkejä muista dokumentoinnin välineistä ja toimintatavoista:

- lapsen tuotokset, piirustukset, maalaukset ym. kädentyöt, voidaan myös kuvata
- keskustelut, haastattelut
- lapsen oma dokumentointi työskentelyn aikana, esim. piirtämällä ajattelua, kokemusta ja tunteita visuaaliseen muotoon = ”muistiinpanot”
- lapsen oma kertoma, sadutus, äänitallenteet
- kuvat ja videointi: kuvataan myös lapsen rakenteluja, leikkejä yms. prosessinomaisesti eri vaiheissa
- tallentaminen ja julkaisu: digitaaliset alustat, esim. toiminnanohjausjärjestelmä, kuvakehys
- projektiseinä: toiminnan kuvaus seinällä kuvin, tekstein yms.
- projektin rakentuminen ja dokumentointi tilaan
- animaatiot, kamerakynä, videopensseli
- viikko- tai kuukausikirjeet toiminnasta, blogi
- oppimistarinat (learning story)
- sosiogrammi: lasten välisten suhteiden selvittäminen ja näkyväksi tekeminen
- lasten kokoukset
- muu sovittu tapa dokumentoida kirjallisesti henkilöstön havaintoja.

ks. myös Porvoon Digipolku.

Tukimateriaalia:

[Pedagoginen dokumentointi](#)

[Salassapito, tietosuoja ja tietojen säilyttäminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

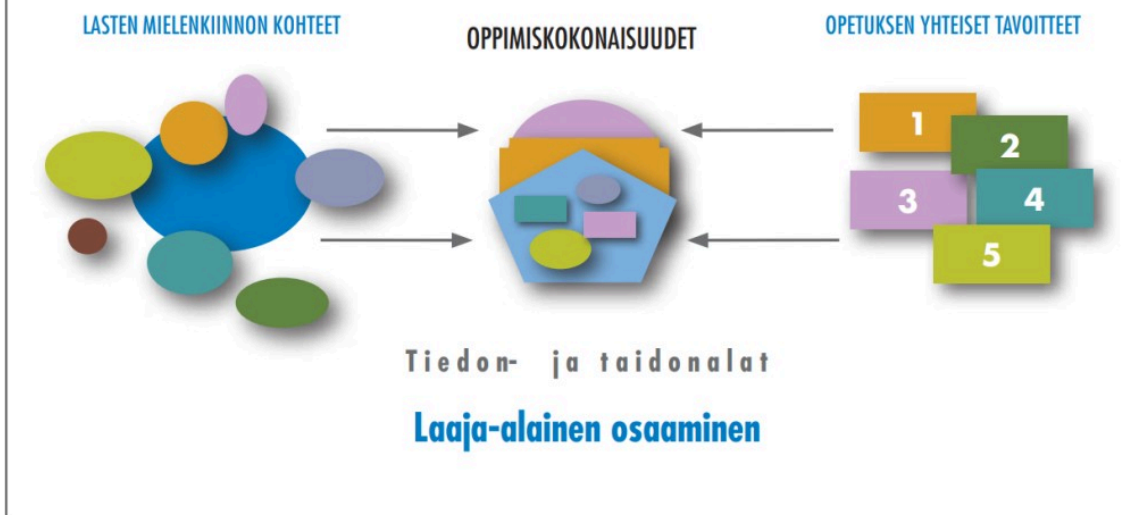
Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

MONIPUOLISET OPPIMISYMPÄRISTÖT JA TYÖTAVAT

Eheytetty opetus

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

PORVOO BORGÅ

Esiopetuksen toimintaa suunniteltaessa lähtökohtana ovat uudet ja innostavat oppimiskokemukset ja sopivat oppimisen haasteet sekä erilaiset tuen tarpeet. Opetuksen yhteiset tavoitteet kytetään lapsen mielenkiinnon kohteisiin. Esiopetuksessa lasten oppimisvalmiuksien kehittymistä tuetaan yksilöllisistä lähtökohdista. Kaikille esiopetuksessa oleville lapsille tehdään matemaattisten ja lukemaan oppimisen oppimisvalmiuksien kartoitukset sekä lisäksi monikielisten lasten kohdalla KieliPeda-työvälineen osat 2 ja 3. Kartoituksista saatua tietoa hyödynnetään esiopetuksen toiminnan suunnittelussa niin lapsikohtaisesti kuin ryhmätasolla. Lisäksi esiopetusryhmissä käytetään materiaaleja, jotka tukevat lasten sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehitystä. Lapset saavat harjoitella mm. empatiataitoja, itsehillintä- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä tunteiden säätelyä. Ryhmät tarkentavat käyttämänsä välineet ja menetelmät ryhmävasussa.

Oppimiskokonaisuuksien rakentamisessa hyödynnetään eri yhteistyötahojen sekä huoltajien osaamista ja tarjontaa. Toimintaa täydennetään mahdollisesti teemapäivillä, tapahtumilla ja vierailukäynneillä. Monipuoliset tekemisen ja ilmaisun mahdollisuudet rakentavat lasten kulttuuri-identiteettiä. Kulttuuri-identiteetti muodostuu lasten omasta kulttuurista, ympäristön kulttuurista ja taiteen maailmasta.

Lukuvuoden yhteiset painopisteet

Varhaiskasvatukselle ja esi- ja perusopetukselle sovitaan vuosittain yhteiset lukuvuoden painopistealueet. Toimipaikat suunnittelevat, miten aiheita käsitellään vuoden aikana ja miten

niitä toteutetaan myös yhteistyössä esi- ja perusopetuksen kesken. Painopisteiden käsittelyyn ja toteuttamiseksi voidaan valmistella myös yhteistä tukimateriaalia (esim. asiantuntijat, eri työryhmät) sekä järjestää henkilöstölle koulutusta ja ohjausta. Toteuttamistapoja tarkennetaan ryhmävasussa ja toimipaikan vuosisuunnitelmassa.

Toiminnalle asetettuja yhteisiä tavoitteita sisältyy myös Porvoon digipolkuun, liikunnan vuosikelloon ja Porvoon kulttuuripolkuun.

4.3.1. Ilmaisun monet muodot (001)

*Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

*Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.*

*Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.*

*Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota*

esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Ilmaisun monet muodot

Lapsille tarjotaan oman tekemisen lisäksi vuosittain mahdollisuus nähdä ja kokea myös muiden tekemää ja tuottamaa taidetta, kulttuuria, konsertteja ja esityksiä. Porvoossa on Kulttuuripolkutoimijoiden lisäksi paljon yksityisiä taiteen ja kulttuurin ammattilaisia, kuten tanssikouluja ja teattereita, musiikintekijöitä, kirjailijoita sekä käsityöläisiä. Yhteistyössä näiden kanssa voidaan rikastuttaa lapsiryhmän toimintaa, esimerkiksi hankkimalla ohjaaja/opettaja lapsiryhmään, järjestämällä työpajoja tai osallistumalla toimintaan muussa ympäristössä. Monet toimijat tarjoavat myös virtuaalisia ympäristöjä ja tapahtumia.

Lapsia tulee opettaa ja ohjata välineiden ja materiaalien oikeanlaiseen ja turvalliseen käyttöön sekä niistä huolehtimiseen. Materiaalien tulee olla lasten saatavilla työskentelyjakson aikana. Yksittäisen lapsen oma tuotos ei ole tarpeen joka kerta vaan ryhmässä voidaan tehdä yhteisiä projekteja ja tuotoksia. Kaikessa työskentelyssä tulee muistaa, että prosessi on lopputulosta tärkeämpi. Luomisen ilo ja lapsen tunnekokemus pitää olla pääasia.

Musiikki

Laulut ja laulaminen ovat osa luonnollista ilmaisua ja niissä yhdistyvät oppiminen ja oman ilmaisun harjoittelu. Musiikki ja laulaminen edistävät sekä oman kielen kehitystä että uusien kielten oppimista. Lastenlaulut ovat osa lasten kulttuuria ja esiopetusmateriaaleista löytyy erityisesti esiopetusikäisille tarkoitettuja lauluja. Laulut voivat olla opettavaisia lauluja (aakkoslaulut, viikonpäivä- ja kuukausilaulut, numerolaulut), tunnekasvatukseen liittyviä lauluja (ystävyydestä kertovat laulut, eri tunnetiloista kertovat laulut), eläytymiseen liittyviä lauluja (prinsessat, peikot, eläimet), kansanperinteeseen ja kansallisiin sekä kansainvälisiin juhliin liittyviä lauluja (Kalevala, perinneleikit ja -tanssit, vuotuiset juhlat) tai tilannekohtaisia lauluja (aamu, ruokailu, lepo, siirtymät). Lapsille esitellään lastenmusiikin lisäksi musiikin eri tyylejä, kuten klassinen musiikki, kansanmusiikki, rap, nykymusiikki.

Kuuntelemalla ja soittamalla musiikkia voidaan havaita pitkiä ja lyhyitä ääniä, voimakkaita ja hiljaisia ääniä, nopeaa ja hidasta, iloista ja surullista musiikkia. Rytmisoittimen lisäksi kehosoittimilla voidaan luoda erilaisia ääniä ja rytmejä.

Musiikkimaalaus yhdistää taidekasvatuksen ja kuvallisen ilmaisun musiikkiin. Musiikin eri rytmejä ja tahtijakoja (tasatahti, kolmijakaisuus) voi tunnustella kehollisesti liikkeessä ja luovan ilmaisun sekä tanssin muodoissa.

Lapsiryhmien käytössä tulee olla erilaisia soittimia. Rytmisoittimien lisäksi esiopetukseen sopivat mm. 5-kielinen kannel ja ukulele. Soittimia voi myös tehdä itse erilaisista materiaaleista.

Käsityö

- harjoitellaan saksien käyttöä paperiin ja kankaaseen
- harjoitellaan neulan käyttöä, pujottelu, ompeleminen (paperi, kangas)
- maalataan erilaisia materiaaleja (puu, kivi, paperi)
- kankaanpainanta (valmiit ja itse tehdyt leimasimet, linopainanta, luonnonmateriaalit)
- värjääminen
- mittaaminen
- naulaaminen, ruuvaaminen
- sahaaminen
- hiominen.

Esiopetuksessa tehdään vähintään yksi pidempikestoinen käsityö, esimerkiksi oma pehmolelu, kirjailtu vohvelikangaspöytäliina, -laudeliina, -pussi, geolauta, pannunalunen. Työvaiheet, joita lapset harjoittelevat:

- suunnittelu
- piirtäminen ja kaavoitus
- materiaalien ja työvälineiden hankkiminen ja valmistelu
- työskentely ja loppuun saattaminen.

Kuvallinen ilmaisu

Toiminnassa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä sekä tekniikoita, esimerkiksi

- liidut, hiili, tussi, puuvärit
- siveltimet, laveeraaminen
- vesivärit ja maalit
- painantatyöt (valmiit ja itse tehdyt leimasimet, linopainanta, luonnonmateriaalit)
- digitaaliset välineet (piirrosohjelmat, kuvankäsittely, animaatio, valokuvat, omat kirjat)
- erilaiset paperit
- kankaat ja langat
- luonnonmateriaalit
- kierrätysmateriaalit
- savi
- kolmiulotteiset työt
- mallista piirtäminen.

4.3.2. Kielten rikas maailma (002)

*Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kielisiin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden

kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukuja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Kielitietoisessa toiminnassa kaikki kielet ovat arvostettuja ja näkyviä. Kielitietoinen toiminta rakentuu ryhmän opetuskielestä ja sen laadusta sekä muista kielistä, joita lapsilla, perheillä tai ympäristössä on. Porvoon vahva kaksikielisyys antaa luontevia mahdollisuuksia kotimaisten kielten tarkasteluun. Myös muut lasten ja perheiden käyttämät kielet tehdään näkyviksi ja

kuuluviksi. Tarkasteltavat kielet voivat olla myös tiedonalaan, kuten musiikin tai matematiikan, tai perheen harrastukseen liittyviä tai vaikkapa murteita.

Lasten kielellisiä valmiuksia ja taitoja edistetään ja vahvistetaan ryhmän opetuskielellä:

- vuorovaikutustaidot
- kielen ymmärtämisen taidot
- puheen tuottamisen taidot
- kielen käyttötaidot
- kielellinen muisti ja sanavarasto
- kielitietoisuus.

Kielitietoisuus on läsnä kaikissa päivittäisissä tilanteissa. Lapsia tuetaan laajentamaan sanavarastoaan ja houkutellaan tutkimaan kielen rakenteita (esim. alkuäänteet, riittelyt, tavutukset) sekä kirjoitettua kieltä. Kirjoittelu voi tapahtua myös leikkikirjoittamalla tai lasten käyttämien muiden kielten kirjainmerkeillä. Kirjaimiin ja tavuihin tutustutaan toiminnallisesti ja niitä yhdistetään liikuntaan sisällä ja ulkona.

Suositteluvat materiaalit esiopetusryhmiin:

- aakkoset ja aakkostaulut esillä lasten tasolla
- oppimisympäristön kuvittaminen ja sanoittaminen
- kirjainkortit ja -pelit (esim. kirjainmuistipeli, Alias)
- kuvitetut riimikortit
- kirjoittamiseen innostava materiaali lasten saatavilla
- lasten käyttöön tarkoitetut tabletit ja tietokoneet lasten saatavilla, harjoitellaan esim. leikkikirjoittamista
- draamaleikkivälineet, roolivaatteet, käsinuket.

Kielitietoisuutta tarkastellaan KieliPeda-työvälineen mukaisesti kolmesta eri näkökulmasta: henkilöstön toiminta, oppimisympäristö ja lapsen osallisuus. Henkilöstö luo vuorovaikutuksellisen, lasta arvostavan ilmapiirin, rohkaisee lasta käyttämään osaamiaan kieliä sekä toimii kielellisenä mallina auttaen lasta laajentamaan sanavarantoaan. Oppimisympäristöissä näkyvät lasten käyttämät kielet. Oppimisympäristöissä myös huomioidaan lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet kielitaidon kehittymisen näkökulmasta. Lasten osallisuutta tuetaan sekä opetuskielellä toimittaessa (esimerkiksi kuvin ja toistoin) että yhteistyössä huoltajien kanssa, esimerkiksi antamalla vieraskielisille huoltajille käsiteltävän teeman sanastoa kuvina kotiin.

Oppimisympäristössä on lasten saatavilla monipuolisesti erilaisia kirjoja, joissa myös moninaisuus näkyy. Yhteistyö kirjaston tai kirjastoauton sekä monikielisen kirjaston kanssa mahdollistaa monipuolisen ja lapsia kiinnostavan kirjavalikoiman. Lapsille luetaan niin heidän itse valitsemiaan kuin henkilöstön valitsemia tekstejä. Lukuhetkiä voidaan elävöittää draaman aineksilla ja dialogisella lukemisella. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin tekstityyleihin kuten runot, kaunokirjallisuus, tieteellinen asiateksti, sanomalehtiteksti ja sarjakuvateksti. Yhdessä pohditaan, miltä eri tyylit kuulostavat ja tuntuvat. Lapsia rohkaistaan myös omien tarinoiden kertomiseen esimerkiksi sadutuksen tai vitsien kerronnan myötä.

[Monikielinen kirjasto](#)

Tukimateriaalia:

[Kielten rikas maailma](#)

[Lukeva varhaiskasvatus](#)

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme (003)

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä

on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykisyysyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumisen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

Porvoo on kulttuurihistoriallisesti merkittävä kaupunki vanhan Kuninkaantien varressa. Vanhin historia löytyy muinaislinnoitusalueelta Linnamäeltä. Kaupungin alueella on nähtävissä monen eri aikakauden rakennuksia ja arkkitehtuuria. Kaupungissa on toiminut monta kansallista taiteen tekijää ja vaikuttajaa, kuten Suomen kansallisrunoilija Johan Ludvig Runeberg ja kuvataiteilija Albert Edelfelt. Runebergin päivä (5.2.) on myös suomenruotsalaisen kulttuurin ja kirjallisuuden merkkipäivä. Runebergin päivään liittyen voidaan lapsiryhmässä tarkastella esimerkiksi Runebergin elämää ja saavutuksia, 1800-luvun elämää, mitä ovat runo ja virsi tai minkälaisia tarinoita liittyy Runebergin torttuun. Runebergiin ja aikakauden elämään voidaan tutustua myös kotimuseossa vierailien tai museossa kuvattujen lyhyiden videoiden avulla: [Runebergin koti - Runebergs hem - YouTube](#)

Edelfeltin taiteeseen voidaan tutustua verkkonäyttelyn avulla tai vierailemalla Albert Edelfeltin ateljeemuseossa. Edelfeltin taide voi johdattaa pohtimaan esimerkiksi mikä on taiteilija tai miten aikakauden pukeutuminen eroaa tämpäpäiväisestä. Edelfeltille rakkaat aiheet meri ja saaristo näkyvät esimerkiksi teoksessa Leikkiviä poikia rannalla. Edelfeltin teosten äärellä voidaan päätyä myös katsomuskasvatuksellisten aiheiden äärelle, kuten kuolema ja hautajaiset (mm. Lapsen ruumissaatto) [Verkkonäyttely | Albert Edelfeltin Ateljee](#)

Paikallishistoriaan liittyvien teemojen lisäksi tarkastellaan lasten lähipiirin historian ja nykyhetken moninaisuutta. Lasten ja perheiden lähihistoriaa ja kulttuuriperintöä voidaan käsitellä esimerkiksi vanhempien ja isovanhempien lapsuuden lelujen ja muiden vanhojen esineiden sekä kuvien ja tarinoiden avulla. Monipuolisten esimerkkien myötä tuetaan lasten kasvua moninaisuutta arvostaviksi yhteisön jäseniksi. Samalla tuetaan lasten valmiuksia ja taitoja osallistua ja kuulua suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Kulttuurinen moninaisuus

Jokaisen lapsen, perheen ja henkilöstön edustajan ainutlaatuisuus on voimavara. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuus on läsnä kaikkien toiminnassa kaikissa tilanteissa. Jokainen lapsi saa tulla hyväksytyksi omana itsenään ja kokea oman kotikulttuurinsa ja kielensä arvostetuiksi. Samalla tiedostetaan kaikkien tilanteiden olevan lapselle oppimistilanteita myös uuden kielen ja kulttuurin suhteen.

Suomalainen ja suomenruotsalainen kulttuuri ja kieli ovat luonnollinen osa Porvoota, mikä mahdollistaa tutustumisen molempiin kieliin ja kulttuureihin sekä perinteisiin. Lasten ja ympäristön erilaiset kielet, kulttuurit, katsomukset sekä perinteet huomioidaan ja otetaan luonnolliseksi osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Moninaisuutta tehdään näkyväksi muuhun toimintaan ja lasten pohdintoihin liittyen, ei vain teemapäivien merkeissä. Jokaisen lapsen osallisuudesta huolehditaan, kun vaikkapa merkitään kartalle tärkeitä paikkoja tai pohditaan, mitä kenenkin perheessä syödään aamiaiseksi.

Katsomuskasvatus

Esiopetuksen katsomuskasvatus on yleissivistävää ja se kuuluu kaikille lapsille. Henkilöstön tehtävä on toteuttaa katsomuskasvatusta osana esiopetuksen toimintaa ja sitä toteutetaan kaikille ryhmän lapsille yhteisenä toimintana. Se on sitouttamatonta ja ei-tunnustuksellista pohdintaa, tutkimista, leikkiä ja elämyksellistä toimintaa, jossa lapsi saa laajentaa näkökulmiaan maailmaan. Katsomuskasvatus ei sisällä uskonnon harjoittamista.

Katsomuksiin ja uskontoihin sekä uskonnottomuuteen tutustutaan sen mukaan, mitä katsomuksia lapsiryhmässä on ja mistä lapset ovat kiinnostuneita. Henkilöstön tehtävänä on luoda pohjaa moninaisuuden tiedostamiselle ja ymmärtämiselle. Erilaiset näkemykset ja käsitykset nousevat esiin luonnollisesti arjessa ja lasten pohdiskeluissa tarjoten mahdollisuuksia tutkia lasten ja perheiden katsomusten samankaltaisuuksia ja eroja.

Huoltajille kerrotaan katsomuskasvatuksen luonteesta esimerkiksi leopskeskusteluissa tai vanhempainilloissa. Huoltajille voidaan kuvata, miten lasten pohdinnat usein heräävät spontaanisti vaikkapa pihalta löytyvän kuolleen hyönteisen äärellä, eikä katsomuskasvatuksessa aina ole kyse ennalta suunnitellusta tuokiosta tai vierailusta, josta tiedotetaan koteihin etukäteen. Myös pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan avata huoltajille katsomuskasvatuksellista toimintaa ja lasten pohdintoja.

Lapsen aloittaessa esiopetuksessa huoltajien kanssa keskustellaan perheen vakaumukseen liittyvistä esiopetuksessa huomioitavista asioista. Kaikissa tapauksissa lapsi ja perhe kohdataan yksilöinä ilman ennako-oletuksia heidän edustamistaan arvoista tai tavoista.

Mikäli ryhmän toimintaan suunnitellaan sisältöä, mikä sisältää uskonnon harjoittamista, esimerkiksi joulukirkko, henkilöstö suunnittelee **aina** myös vaihtoehtoisen ja sisällöltään samansuuntaisen toiminnan, jonka tulee olla pedagogisesti perusteltua ja valmisteltua. Toiminnan vaihtoehdot tiedotetaan hyvissä ajoin **kaikille** huoltajille, jotka ratkaisevat mihin toimintaan heidän lapsensa osallistuu. Vaihtoehtoisia sisältöjä ei tule arvottaa toista paremmaksi ja henkilöstön tulee kiinnittää huomiota siihen, miten eri toiminnoista ja lasten osallistumisesta puhutaan.

Esiopetuksen perinteiset juhlat, kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla ovat kaikille lapsille tarkoitettuja, jolloin juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Yhteisiin juhliin voi sisältyä joitakin uskontoon viittaavia elementtejä, esim. virsi. Jos esiopetuksen juhla sisältää virsiä tai muuta uskonnollista sisältöä, tulee tästä kertoa etukäteen huoltajille. Juhlassa uskonnollisen sisällön sijoittaminen aivan alkuun tai loppuun voi mahdollistaa kaikkien perheiden osallistumisen tilaisuuteen. Henkilöstö varmistaa, että esimerkiksi juhlasta kesken poistuminen tai tuleminen toteutetaan huomiota herättämättä ja hienotunteisesti.

Lapsiryhmässä tai toimipaikassa laaditaan juhlakalenteri/vuosikello tai monikulttuurinen juhlakalenteri, jossa näkyvät suomalaisen kalenterivuoden juhlien lisäksi perheiden uskontojen, katsomusten ja kulttuurien tärkeimmät juhlat mukaan lukien lasten syntymäpäivät. Ryhmän pedagogisessa suunnitelmassa tarkennetaan näiden toteuttamista.

Tukimateriaalia: [Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni (004)

*Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen

tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluveihin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen.

Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja mieltä niiden toimintaperiaatteita.

PORVOO BORGÅ

Henkilöstö hyödyntää päivittäisen toiminnan tarjoamat hetket ja tilaisuudet **matemaattisen ajattelun** tukemiseen. Aikuinen käyttää tiedostavasti käsitteitä ja ohjaa lapsia keskustelemaan matematiikan käsitteistä kuten ajasta, lasten iästä, vuodenaajoista, muodoista, kappaleista, sijainnista ja suhteista. Esimerkiksi odotustilanteissa lasten kanssa lasketaan, kuinka monta lasta on jonossa, kuinka monta tänään on paikalla, kuinka monta puuttuu, kuka on ensimmäinen, viimeinen. Leluja ja materiaaleja voidaan lajitella, luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen. Leikkiessä ja liikuntaleikeissä harjoitellaan sijaintikäsitteitä, kuten alla, päällä, vieressä, edessä, takana. Matematiikka sisältyy monenlaisiin tilanteisiin esim. metsäretkellä voidaan harjoitella vertailua, kädentyötä tehdessä mitataan ja arvioidaan, laulu- ja loruleikeissä lasketaan lukumääriä ja opitaan lukujonoja.

Oppimisympäristössä tulee olla lasten saatavilla matemaattista ajattelua tukevia välineitä ja materiaalia. Tableteissa on valmiiksi asennettuna erilaisia digitaalisia oppimispelejä.

Matematiikan välineistön suosituslista:

Luokittelu ja lajittelu

- lajittelumateriaalia esimerkiksi: kynät, korkit, napit, simpukat, lehdet, kivet
- lukumäärä, lukujen hajottaminen
- Kapla palikat
- Multilink kuutiot + kortit
- Plusplus palikoita
- Legoja
- arpakuutioita
- puolelle ryhmää vähintään: munakenno ja 10 nappia
- opettajan käytössä: 20-nauha helmistä tai niin monta helmeä kuin ryhmässä on.

Kymmenjärjestelmävälineet

- puolelle ryhmää vähintään: matikkapussit, jossa numerokortit 1-9, pistekortit 1-9, sormikortit 1-9, 10 tikkua, (5+5)
- helminauha
- opetusrahat
- mittaminen: mittanauha, viivoitin, oman kehon mitat
- opettajan käytössä: pikalukukortit.

Matematiikkapelit, esim. Domino, Halli Galli, Pop for Numbers, A4-pelejä: yksi enemmän, yhtä monta, kaksi enemmän.

Ohjelmoinnillisen ajattelun kehittymistä tuetaan erilaisissa ongelmaratkaisutilanteissa, kuten suunnittelemalla ja toteuttamalla toimintojen sääntöjä ja järjestyksiä sekä prosesseja vaihe vaiheelta. Yksinkertaisimmillaan toimintojen sääntöjä ja järjestystä harjoitellaan päivittäisissä pukemistilanteissa tai sääntöleikeissä. Ks. Porvoon Digipolku.

Esiopetuksen **ympäristökasvatuksessa** käsitellään **ilmastonmuutokseen ja kestäväan kehitykseen** liittyviä asioita lasten kokemus- ja elinpiirin sekä lähiympäristön kautta. Yhteistyötä voi tehdä paikallisten yritysten kanssa. Esiopetuksessa kestäväan elämäntavan ulottuvuudet ovat sosiaalisia, kulttuurisia ja taloudellisia. Tavoitteena on vahvistaa lasten sosiaalisia ja kulttuurisia tietoja ja taitoja siten, että ne tukevat kykyä toimia nykytilanteessa mutta myös tulevaisuudessa moninaisten ihmisten kanssa erilaisissa yhteisöissä ja muuttuvissa tilanteissa.

Porvoossa on hyvät mahdollisuudet vahvistaa lasten **luontosuhteen** kehittymistä. Esiopetuksessa on omat pihat ja luonto on kaikkia lähellä. Toiminnassa tutkitaan ja tarkkaillaan luonnonilmiöitä sekä opetellaan tunnistamaan ympäristössä näkyviä kasveja, puita, lintuja, hyönteisiä ja muita eläimiä. Lasten kanssa voidaan kasvattaa kasveja.

Taloudellinen näkökulma toteutuu mm. tekemällä pitkäikäisiä ja kestäviä hankintoja. Yhdessä lasten kanssa pohditaan hankintatarpeita ja vaihtoehtoisia ratkaisuja. Aikuiset ja lapset huolehtivat tavaroista, välineistä ja ympäristöstä, jotta ne pysyvät kunnossa pidempään. Lasten kanssa keskustellaan ja harjoitellaan energian ja materiaalien oikeaa ja säästeliästä käyttöä sekä jätteen määrän vähentämistä mahdollisuuksien mukaan. Kohteena voi olla veden, käsipyyhepaperien, sähkön, askartelumateriaalien tm. käyttö.

Lasten kanssa pohditaan, mitä materiaalia voisi vielä uudelleen käyttää, esimerkiksi liimapurkkeina tai askartelumateriaalina. Tutkimuksen kohteena voi olla myös mikä maatuu ja mikä ei. Esiopetuksessa lajitellaan erilliskerättäviä jätteitä kiinteistössä tai lähellä olevien keräysastioiden mukaan: paperi, pahvi, bio, lasi, metalli, muovi ja paristot.

Porvoossa on tavoitteena ruokahävikin vähentäminen. Päiväkotiryhmistä tilataan ruokaa vain hoitoaikavarauksia vastaava määrä. Huoltajat osallistuvat toteuttamiseen ilmoittamalla ennalta tiedossa olevat poissaolot hyvissä ajoin.

Kaikki ympärillämme on **teknologiaa**, kuten vaatteet, välineet, lelut, kalusteet. Lasten ihmettelystä ja kysymyksistä voidaan päästä tutkimaan esimerkiksi lasia materiaalina ja sen valmistamista. Oma kiinteistö tarjoaa mahdollisuuksia erilaisiin teknologioihin tutustumiseen ja tutkimiseen. Lasten kanssa voidaan perehtyä esimerkiksi talon lämmön- ja energiantuotantoon ja ilmanvaihtoon.

Tukimateriaalia:

[Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

[Varhaiskasvatuksen ilmasto-opas](#)

[Kestäväan kehityksen tehtävärata esi- ja alkuopetukseen](#)

[RuokaTutka – satuja ja tehtäviä kestäväan kehitykseen](#)

[Matemaattinen ajattelu varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa](#)

4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn (005)

*Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestäväan elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.*

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten

taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmista arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Liikkumisen ja fyysisen aktiivisuuden edistäminen

Esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toimipaikoissa on nimetyt liikuntavastaavat, jotka tapaavat toisiaan. Liikuntavastaavat huolehtivat liikunnallisten asioiden toteutumisesta ja kehittämisestä toimipaikassaan yhdessä lähijohtajan kanssa. Lisäksi päiväkodeissa on lasten liikunnan ohjaamiseen täydennyskoulutettua henkilöstöä.

Toimipaikan ja lapsiryhmän toiminnan suunnittelu ja arviointi:

- liikunnan vuosikello
- [perusmotoristen taitojen havainnointi, Skidi- ja Skillireilit](#)
- liikuntaleikkikouluohjaajan kansio
- liikkumisen nykytilan arviointi -työkalu.

Liikuntakasvatuksen tulee olla kokonaisvaltaista varhaiskasvatuksen henkilökunnan toimintaa, joka on läsnä varhaiskasvatuspäivän joka hetkessä. Positiivisella asenteella ja innostuneisuudella varhaiskasvatuksen henkilökunta luo turvallisen ja kannustavan tunnelman varhaiskasvatuspäivään. Turvallisessa ilmapiirissä lapset rohkaistuvat yrittämään ja kokeilemaan erilaisia asioita ja näin luodaan mahdollisuudet onnistumisen kokemuksille. Lapsille liikkuminen on fyysisesti aktiivista leikkiä, jolle tunnusomaisia piirteitä ovat ennakoimattomuus, tuottamattomuus, säännönmukaisuus ja kuvitteellisuus. Leikillä on tärkeä rooli lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja siksi juuri leikki ja leikillisuus ovat liikuntakasvatuksen peruskiviä. Aikuisen oma innokkuus ja osallistuminen liikunnallisiin ja leikillisiin aktiviteetteihin on erittäin merkittävä tapa parantaa lasten kuormittavaa fyysistä aktiivisuutta.

Henkilöstö havainnoi lasten liikkumista ja perusmotorisia taitoja. Ohjattu liikunta on suunnitelmallista ja lasten motorisia perustaitoja tulee harjoittaa suunnitelmallisesti. Turhaa ja pitkäkestoista istumista tulee välttää. Henkilöstö arvioi päivän ja viikon rakennetta ja toimintoja sekä lasten istumisen määrää. Myös sääntöjä ja käytäntöjä tulee arvioida, miten ne rajaavat tai mahdollistavat liikkumisen. Tarpeen mukaan käytäntöjä muutetaan, esimerkiksi:

- porrastamalla siirtymätilanteita ja vähentämällä odottamista
- porrastamalla ulkoiluaikoja, jolloin pihalla ja sisällä on enemmän tilaa
- järjestämällä liikkumista ja toiminnallisuutta mahdollisissa odotustilanteissa, esim. musiikkiliikuntaa ruokaa odotellessa
- lasten sallitaan harjoitella kiipeämistä ja alastuloa: tuoli, portaat, kiipeilytelineet, puolapuut, isot kivet, puut jne.
- rakentamalla erilaisia työskentelypisteitä
- käyttämällä monipuolisia ja toiminnallisia työtapoja
- sallimalla liikkuminen sisällä myös muissa tiloissa kuin liikuntasalissa:
  - huonekaluja järjestellään niin, että lapset voivat kiipeillä, ryömiä, tehdä kuperkeikkoja, liukua penkeillä
  - laitetaan kulkureiteille lattiamerkkejä ja ratoja,
  - ryhmätiloihin tuodaan erilaisia liikuntavälineitä kuten vatsalaudat, jumppapalikat, pallot, patjoja.

Muita lähtökohtia liikunnan edistämiseksi:

- Liikuntasali on jatkuvassa käytössä, ryhmäkohtaiset käyttövuorot tai avoimet vuorot jaetaan koko päivän ajalle.

- Lapset otetaan mukaan suunnittelemaan sisältöjä, liikuntahetkiä, seikkailuratoja.
- Ulkona aikuiset järjestävät ja ohjaavat liikunnallisia pelejä ja leikkejä, esim. hippa, pallopelit, polttopallo, peili, väri, erilaiset radat. Hyvä käytäntö: ”viikon liikuttaja”, ”vastuuliikuttaja” tms. Viikoksi kerrallaan ulkoiluun nimetään liikuttaja, joka vastaa ulkoliikunnan suunnittelusta ja järjestämisestä ulkona oleville lapsille.
- Talviliikunta: Käydään pulkkamäessä. Jokainen lapsi pääsee kokeilemaan luistelemista ja hiihtoa, lapsille opetetaan luistelun ja hiihdon alkeita. Päiväkodeissa tulee olla välineitä lainattavaksi, myös liikuntapalvelut lainaa välineitä päiväkodeille.
- Esiopetuksen toimintaan kuuluu kolme uimaopetuskertaa, joiden järjestämisestä vastaavat liikuntapalveluiden uimaopettajat. Esiopetus vastaa kuljetuksista.

Perheitä kannustetaan liikkumaan yhdessä ja huoltajille jaetaan esiopetusikäisille suunnattu liikunta- ja hyvinvointipassi, joka aktivoi perheitä toimimaan yhdessä vapaa-ajalla. Uimahalli tarjoaa yhden maksuttoman uintikerran täytettyä passia vastaan. Päiväkodeissa järjestetään perheille vuosittain liikuntatapahtumia.

Tukimateriaalia:

[Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä - varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset](#)

[Liikkuva varhaiskasvatus](#)

Ruokailu ja ruokakasvatus

Porvoon ateria- ja puhtauspalvelut vastaa päiväkotien ja koulujen ruuan valmistuksesta. Ruokalistasuunnittelu perustuu Valtion ravitsemusneuvottelukunnan antamiin voimassa oleviin väestötason ja eri ikäryhmille annettuihin ravintoaineiden saanti- ja ruokasuosituksiin. Suunnittelussa otetaan huomioon sesongit, teemat ja juhlapyhät sekä mahdollisuuksien mukaan saatu palaute.

Ravitsemus- ja ruokailusuositukset

Porvoon kaupungin kouluissa ja päiväkodeissa tarjottava perusruoka on laktoositonta ja gluteenitonta (paitsi pastapäivänä) ja se soveltuu suurimmalle osalle. [Lisätietoa erityisruokavalioista](#) (ks. myös opiskeluhuollon suunnitelma)

Esiopetuksen henkilöstö tiedottaa huoltajia ryhmän ateria-ajoista.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Ruokailu on osa lapsen esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta ja sen on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Vastuu ohjauksesta on valvontaruokailussa olevalla henkilökunnalla. Ruokailun tavoitteena on, että ruuan laatu täyttää yleiset terveydelliset ja ravitsemukselliset vaatimukset, ja että sitä tarjotaan riittävästi ja riittävän usein lapsen päivän aikana. Kokopäivähoidossa olevan lapsen ateriat muodostavat kaksi kolmasosaa päivittäisestä energiatarpeesta, osapäivähoidossa vastaavasti yhden kolmasosan. Lapsen lounas koostetaan lautasmallin mukaisesti: puolet lautasesta kasviksia, neljäsosa perunaa, pastaa tai riisiä ja neljäsosa lihaa, kalaa tai palkokasveja. Leipä on osa ateriaa. Leipälle levitetään kasvimargariinia ja ruokajuomana tarjotaan rasvatonta maitoa, piimää tai vettä.

Lapsen syöminen kehittyy yksilöllisesti omaan tahtiin. Lapsilla varautuneisuus uutta ruokaa kohtaan on tyypillistä. Makutottumukset opitaan usean maistamiskerran jälkeen, uuteen ruokaan toteuttelu vaatii jopa 10–15 maistamiskertaa. Ruokiin ja ruoka-aineisiin voidaan tutustua tutkimalla makuja, rakenteita, tuoksuja ja jopa ääniä. Ruokailutilanteessa aikuinen päättää, mitä ruokaa tarjotaan mutta lapsi päättää, kuinka paljon syö vai syökö ollenkaan. Ei pidä luovuttaa, vaikka lapsi kieltäytyy syömästä ensimmäisellä kertaa. Lasta kannustetaan syömään, mutta ruokaa ei ”tuputeta”, eikä sitä pakoteta syömään, sillä näillä toimenpiteillä vastenmielisyys ko. ruokaa kohtaan lisääntyy. Maistamisesta annetaan kiitosta. Myös ”palkkiosyöttämistä”, jossa syömisen seurauksena on jotain myönteistä, vältetään. Leipä ja maito ovat aterian osia, joten niitä ei käytetä palkintona lautasella olevan ruoan syömisestä.

Aikuiset ohjaavat lapsia arvioimaan ja annostelevaan syötävän ruuan määrää ja kannustavat syömään lautaselle otetun ruuan. Ensin voidaan ottaa pienempi annos ja hakea sen jälkeen lisää. Ei niin mieluisia ruokia otetaan lautaselle vain vähän. Ruokailutilanteessa aikuiset keskittyvät lasten kanssa rauhalliseen syömiseen. Lasten toimintaa havainnoidaan ja varmistetaan, ettei ruuan poisheittämisestä muodostu tapa, esimerkiksi kiireen tai poishaluamisen vuoksi. Kiireettä syöminen tukee myös lapsen kylläisyyden tunteen tunnistamista. Lapsia kannustetaan ja rohkaistaan uusien ruokien syömiseen.

Aikuisen tehtävänä on seurata lapsen kehitystä siten, että lapsella on otolliset olosuhteet uuden opetteluun ja taitojen harjaanuttamiseen. Henkilöstöllä on vastuu kodin kanssa tehtävän yhteistyön ylläpitämisestä. Huoltajien kanssa keskustellen sovitaan yhteisistä tavoista, joilla lapsen ruokailutottumuksia ja -tapoja tuetaan. Lapsen mahdollisten syömisestä tai ravitsemuksen ongelmien ratkaisemiseksi tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen terveystieteiden kanssa. Lapsen tarvitsemaan turvaruokaan on erilliset ohjeet.

Ravinnonsaannin ohella ruokailutilanteessa välitetään myös tietoja, taitoja ja asenteita. Ruokailutilanteessa aikuinen toimii lapselle mallina. Aikuisilla on vastuu siitä, minkälaisia asenteita, tapoja ja puheenaiheita hän siirtää lapselle. Ruokailutilanteet ovat miellyttäviä ja positiivisia yhdessäolon hetkiä, jolloin pöydässä keskustellaan mukavista asioista. Aikuinen pyrkii ruokapuheillaan ja muulla viestinnällään vaikuttamaan myönteisesti lapsen mielipiteeseen ko. ruoasta. Ruokapöytäkeskusteluissa on hyvä ystävällisesti ja kannustavasti ohjata lasten ruokatapoja ja -tottumuksia ja pohtia yhdessä lasten kanssa ruokakulttuuriin, ravitsemukseen ja ruoan alkuperään liittyviä aiheita. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi esiopetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin esimerkiksi kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Pedagogiseen toimintaan sisältyy leipominen ja pienimuotoinen ruuan valmistus. Lasten kanssa yhdessä valmistellaan suomalaisen kulttuuriperinteen juhlapäiviä tai muita juhlia tai tapahtumia sekä niihin liittyviä tarjoiluja. Lasten kanssa leivotaan esimerkiksi sämpylöitä, pipareita ja Runebergin torttuita. Lapsen on hyvä saada jo pienestä pitäen osallistua ruuan valmistukseen ja ruokailuun liittyviin tehtäviin. Käsillä tekemisen ja aistimaailmaa avartavien kokemusten lisäksi lapsi saa onnistumisen ja ilon kokemuksia sekä tuntee itsensä hyödylliseksi yhteisten asioiden ääressä.

Syntymäpäivä-, tulinäpäivä- ja muita ylimääräisiä herkkuja ei tuoda päiväkotiin tarjottavaksi. Lasten syntymäpäiviä juhlistaan muilla tavoilla, joista sovitaan lasten ja huoltajien kanssa.

Ksylitolipastilli tarjotaan jokaisen aterian jälkeen (aamupala, lounas ja välipala).

Tukimateriaalia:

[RuokaTutka materiaaleja opetuksen tueksi](#)

[Ruokakasvatus - Neuvokas perhe -ammattilaiset](#)

[Kokonaisvaltaista ruokakasvatusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen \(uef.fi\)](#)

[Ruokakasvatussyhdistys Ruukku](#)

[Ruokailun ja ruokakasvatuksen nykytila](#)

Kehotunnekasvatus

Kehotunnekasvatus on turvataito- ja seksuaalikasvatusta, jota toteutetaan lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden. Se tarkoittaa käytöstopojen harjoittelua, omien oikeuksien opettelua sekä sopivuussääntöjä ja itsemääräämisoikeutta. Kehotunnekasvatus sisältää tietoa omasta kehosta ja taitoja huolehtia siitä. Aikuiset nimeävät lapsille kehon eri osat käyttämällä oikeita nimiä. Lasten kanssa harjoitellaan ikätasoisesti huolehtimaan omasta hygieniasta sekä terveydestä.

Lasten seksuaalikasvatukseen sisältyy eri osa-alueita, kuten taitoja suojata ja kunnioittaa omaa koskemattomuuttaan sekä toisten kehoa. Lapsen kysymyksiin seksuaalisuuteen liittyen vastataan

asiallisesti ikätason mukaan ja siten, ettei lapselle aiheudu tästä häpeää. Henkilöstö luo turvallisen ilmapiirin lapselle, jotta hän uskaltaa kääntyä aikuisen puoleen kysymyksissä ja ongelmissa.

Turvataidoilla tarkoitetaan mm. lapsen hyvinvoinnin sekä kehityksen tukemista ja tärkeitä vuorovaikutustaitoja, joiden avulla lapsen itsetuntemus, -arvostus ja -luottamus kehittyvät. Lapselle opetetaan keinot, joilla lapsi voi suojata omaa yksityisyyttä ja koskemattomuutta. Intiimialueen rajat on helppo opettaa uimapukusäännöllä. Ne kehon osat, jotka jäävät uimapuvun alle, ovat jokaisen omaa aluetta. Lapsia opetetaan tunnistamaan, mitkä ovat sopivan kosketuksen tunnuspiirteet:

- sopiva kosketus on vapaaehtoista
- se tuntuu hyvältä
- se ei tunnu pahalta jälkikäteen
- ketään ei väkisin saa halailla ja pussailla, eikä ketään saa kiusata tai tahallisesti satuttaa
- kosketus ei ole koskaan salassa pidettävää, vaikka niin joku väittäisi.

Lapsen kanssa voi harjoitella, kuinka lapsi voi toimia pahalta tuntuvalle tilanteesta. Lapsia opetetaan sanomaan painokkaasti "Ei", lähtemään paikalta ja kertomaan asiasta luotettavalle aikuiselle.

Lähde: Kampman & Tukiainen 2020

Tukimateriaalia:

Kehotunnekasvatuksen ja turvataitojen opettaminen varhaiskasvatuksessa. Materiaalipaketti käytännön työn tueksi. 2020. A. Kampman ja A. Tukiainen. (Varhaiskasvatuspalvelut Teams)

Väestöliitto: [Lasten kehotunnekasvatus](#)

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷¹. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylypöpetuksena.

⁷¹ Perusopetuslaki 10 §

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷² opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen

72 Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

4.4.1. Moni- ja vieraskielisten lasten esiopetus Porvoossa

Esiopetuksessa tuetaan monikielisten ja vieraskielisten lasten kielitaitojen sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Monikielisyys tehdään näkyväksi kielitietoisessa oppimisympäristössä, jossa kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. KieliPeda 1 -työvälineellä henkilöstö arvioi kielitietoista toimintaa ja oppimisympäristöä suunnittelun tueksi. Kielitietoisesta toiminnasta enemmän luvussa Kielten rikas maailma.

Kun lapsen suomen kielen taidot ovat vasta aluillaan, kiinnitetään erityistä huomiota lapsen osallisuuden tukemiseen: kiireettömään ja hyväksyvään vuorovaikutusilmapiiriin sekä ymmärtämisen ja ilmaisun tukikeinoihin. Aktiivinen havainnointi, ohjaus ja tuki auttaa lasta myös pääsemään vertaisryhmän leikeissä aktiiviseksi toimijaksi. Osalliseksi pääseminen vahvistaa lapsen kokemusta itsestään tärkeänä yhteisön jäsenenä ja edistää kotoutumista.

Hyvän suomen kielen hallinnan edellytyksinä ovat oman äidinkielen hallinta ja suomen kielen tavoitteellinen oppiminen. Eri kielitaustoista olevien lasten suomen kielen taitoa havainnoidaan ja kartoitetaan jo ennen esiopetusvuotta sekä esiopetuksessa. Henkilöstö kerää tietoa lapsen kielitaidosta havainnoimalla ja dokumentoimalla lapsen puhetta ja kielenkäyttöä (KieliPeda osio 3). Ennen kaikkea kiinnitetään huomiota siihen, miten lapsi osaa kieltä, eikä siihen, mitä hän ei vielä osaa. Taitojen säännöllinen seuranta toimii oikea-aikaisen kielitietoisien opetuksen sekä opetuskielen tukiopetuksen suunnittelun pohjana. Lapsen oppimissuunnitelmaan kirjataan yksilölliset kielen oppimisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä toteutustavat. Ryhmävasuun kirjataan ryhmäkohtaiset tavoitteet ja toteutustavat.

KITA-arviointi tehdään monikielisille lapsille tarvittaessa esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheessa, ennen tiedonsiirtoa kouluun. Keskeisimmät havainnot ja tulokset kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna lasten ja aikuisten kanssa yhdessä toimien. Tavoitteena on lapsen kehittyvän suomen kielen taidon tukeminen ja toiminnallinen monikielisyys, jossa lapsi on oppinut arkielämän perussanastoa ja käyttää sitä luontevasti eri tilanteissa. Keskeistä opetuksessa ovat sanavaraston kartuttaminen, käsitteiden harjaannuttaminen ja toimintaohjeiden ymmärtäminen.

Suomen kielen opetus ja ohjaus tapahtuvat suunnitelmallisesti ja säännöllisesti sekä päivittäisissä tilanteissa että opetushetkissä. Opetusta eriytetään tarvittaessa jakamalla lapset suomen kielen tason perusteella pienryhmiin mutta myös sellaisiin vertaisryhmiin, joissa lapsilla on mahdollisuus oppia myös toisiltaan ja toisten kanssa.

Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon, että kaikki tilanteet ovat oppimistilanteita, ja pedagoginen vastuu on koko henkilöstöllä. Lasten kanssa toimiessa käytetään hyvää arkikieltä, tarkkoja ilmaisuja sekä kuvataan ja selitetään lapselle sanoja ja käsitteitä. Puhetta konkretisoidaan eleillä, ilmeillä sekä havainnollistamalla konkreettisilla esineillä ja asioilla. Pikapiirtäminen ja kuvien käyttö oppimisympäristössä ja päivittäin eri tilanteissa auttavat arjen sujumisessa ja suomen kielen ymmärtämisessä ja oppimisessa.

Toimintaa suunniteltaessa otetaan huomioon lapsen vahvuudet, osaamisen alueet, kiinnostuksen kohteet ja lapselle ominaiset tavat oppia. Opetuksen tulee olla toiminnallista, monikanavaista, leikinomaista ja lapsen osallisuutta tukevaa. Kielen omaksumisen ja oppimisen sekä yhteisöön kuulumisen tunteen vahvistamiseksi kiireetön ja hyväksyvä vuorovaikutusilmapiiri sekä kuvien ja konkreettisten tavaroiden käyttäminen ymmärtämisen ja ilmaisun tukikeinoina on tarkoituksenmukaista. Toiminnalla tulee olla selkeä struktuuri ja sen tulee sisältää paljon toistoja ja rutiineja. Lapselle tarjotaan malleja rikkaasta kielenkäytöstä esimerkiksi eri tilanteisiin tai tiedonaloihin liittyvän sanaston ja lastenkirjallisuuden myötä.

Kielitietoisien pedagogiikan ja suomen kielen oppijoiden tukena voidaan käyttää myös [KieliVertailu-työvälinettä](#).

Oman äidinkielen tuki

Esiopetuksessa tehdään lapsen käyttämiä kieliä näkyviksi ja rohkaistaan lasta käyttämään kaikkia osaamiaan kieliä eri tilanteissa. Oman äidinkielen vahva osaaminen tukee uuden kielen oppimista ja lapsen kielellisen identiteetin rakentumista sekä luo pohjaa uusien tietojen ja taitojen oppimiselle. Monikielisen lapsen kielimaailmaa tarkastellaan yhteistyössä huoltajien kanssa käyttämällä KieliPeda-työvälineen osiota 2 keskustelun pohjana.

Vastuu oman äidinkielen tukemisesta on huoltajilla. Henkilöstö ja huoltajat voivat pohtia yhdessä toimintatapoja lapsen äidinkielen tukemiseksi. Yhteistyössä voidaan esimerkiksi sopia esiopetuksessa käsiteltävän teeman sanastoon tutustumisesta kotona lapsen äidinkielellä. Sovittuja toimintatapoja voidaan kirjata lapsen oppimissuunnitelmaan.

Esiopetuksessa voidaan järjestää monikielisille lapsille 1 opetustunti (45 min.) viikossa oman äidinkielen (ei suomi tai ruotsi) opetusta, mikäli samaa kieliryhmää edustavia 3-6-vuotiaita lapsia on neljä tai enemmän, ja mikäli kyseisen kielen opettaja saadaan palkattua. Opetus järjestetään varhaiskasvatus-/esiopetuspäivän aikana omassa toimipaikassa. Oman äidinkielen opetuksen

yhteisiä ryhmiä voidaan muodostaa koulujen yhteydessä olevista esiopetuksen lapsista ja alkuopetuksen oppilaista. Päiväkodin johtaja ja rehtori tekevät tässä yhteistyötä.

Lasten oman äidinkielen opetuksen tarvetta kartoitetaan keväisin seuraavaa toimintakautta varten. Jos arvioidaan, että päiväkodissa muodostuisi opetusryhmä, ryhmän henkilöstö keskustelee asiasta huoltajien kanssa. Huoltaja päättää osallistuuko lapsi opetukseen ja millä kielellä, jos perheessä on useita kieliä. Henkilöstö täyttää tästä lomakkeen, jonka huoltaja allekirjoittaa. Opetuksen voi aloittaa myöhemminkin toimintakauden aikana esiin tulleiden tarpeiden perusteella.

Päiväkodin johtaja ilmoittaa seuraavan kauden oman äidinkielen opetuksesta varhaiskasvatuksen asiantuntijalle 30.4. mennessä tai aina, kun ryhmä olisi muodostumassa. Päiväkodin johtaja vastaa opettajan rekrytoinnista ja työsuhteeseen liittyvistä asioista. Opettajalle maksetaan opetustuntien mukainen korvaus. Asiantuntija on tarvittaessa päiväkodin johtajan apuna eri kielisten opettajien rekrytoinnissa. Asiantuntija koordinoi opetuksen järjestämistä ja konsultoi tarvittaessa oman kielen opettajia opetuksen sisällön suunnittelussa. Päiväkodin johtaja kirjaa oman äidinkielen opetuksen kielet ja opetustunnit vuosisuunnitelmaan. Ryhmän opettaja kirjaa oman äidinkielen opetuksen lapsen suunnitelmaan.

4.4.2. Kielikylpyopetus Porvoossa

Porvoossa annetaan varhaista täydellistä [kielikylpyopetusta](#) ruotsin kielellä Eestinmäen päiväkodissa ja Albert Edelfeltin koulussa. Kielikylpyopetus alkaa ensikielettään suomenkielisillä lapsilla varhaiskasvatuksessa sinä vuonna, kun he täyttävät viisi. Kielikylpyvarhaiskasvatuksessa/esiopetuksessa on 21 paikkaa. Kielikylpyvarhaiskasvatukseen osallistuneet lapset siirtyvät automaattisesti kielikylpyesiopetukseen 6-vuotiaina. Esiopetuksen jälkeen kielikylpyopetus jatkuu koulussa.

Kielikylvyssä noudatetaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja varhaiskasvatussuunnitelmaa huomioiden kielikylpyopetuksen ominaispiirteet. Opetusta ja toimintaa kehitetään varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisten sekä toimipaikan kehittämiskohteiden ja painopisteiden avulla. Esiopetusryhmä ja viisivuotiaiden ryhmä tekevät yhteistyötä. Lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma/esiopetuksen oppimissuunnitelma suomen kielellä yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa.

Toiminta ja opetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Kielikylpyhenkilöstö käyttää esiopetuksessa lasten kanssa ruotsin kieltä. Henkilöstön tulee kuitenkin huolehtia siitä, että lapsen turvallisuuden tunne säilyy ja luottamus oman ryhmän aikuisiin kehittyy. Haastavissa tilanteissa henkilöstö tukee tarvittaessa lasta suomen kielellä niin, että lapsi ymmärtää ja tulee ymmärretyksi.

Kielikylpyopetuksen tavoitteena on, että lapset saavuttavat toiminnallisen ja suullisen kielitaidon kielikylpykieleessä samanaikaisesti, kun heidän ensikielensä kehittyy. Kielikylpykieli ei ole pelkkä tavoite vaan oppimisen väline. Siksi on tärkeää, että kieltä opetetaan samalla kun opiskellaan jonkin muun tiedon- tai taidonalan sisältöjä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön alusta lähtien ja heidän odotetaan käyttävän sitä kommunikoidessaan kielikylpyhenkilöstön kanssa.

Kielikylpyopetuksessa käytetään vaihtelevia lapsikeskeisiä menetelmiä ja työtapoja, jotka antavat lapsille mahdollisuuden kuulla ja tuottaa itse kielikylpykieltä aktiivisesti, luontevasti ja monipuolisesti. Oppimisympäristöjen tulee olla monipuolisia ja vaihtelevia ja opetuksen

mahdollisimman havainnollista. Opetuksessa käytetään paljon havainnollistavaa materiaalia ja kuvatukea ja oppimisympäristössä on esillä runsaasti sanastoa. Kielikylpyopetukseen on laadittu teemaopetuksen vuosikello, joka rakentuu teemoihin ruoka, perhe, vuosi, vaatteet ja kehonosat sekä eläimet. Lisäksi opetuksessa hyödynnetään Familjen Kippin-materiaalia. Kielikylpyopetuksessa käytetään aikaa myös uusien sanojen ja käsitteiden merkitysten selittämiseen. Työskentely lasten kanssa on keskustelevaa ja kyselevää. Opetuksessa annetaan asiaan liittyvät avainsanat ja ilmaukset sekä laajennetaan sanastoa, jolloin opetuksessa on mukana sanoja, joita tullaan tarvitsemaan tulevaisuudessa. Kielikylvyssä yksi osa opetusta on suomenruotsalaiseen kulttuuriin tutustuminen ja sen kokeminen, esimerkiksi vierailujen ja kulttuuritapahtumien avulla.

Lasten oppimista ja kehitystä havainnoidaan säännöllisesti. Lukemisen valmiuksia ja matemaattisia valmiuksia kartoitetaan suomen kielellä. Lapsen tarvitsema oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki toteutetaan lapselle ensisijaisesti ruotsin kielellä, mutta ryhmän opettajan ja erityisopettajan arvioinnin ja tarvittavan tuen perusteella voi olla tilanteita, joissa lapsen tuki toteutetaan suomeksi.

Lasten kielikylpykielen suullisten taidon edistymistä seurataan kielikylvyssä säännöllisesti. Esiopetuksen henkilöstö arvioi keväällä lapsen ruotsin kielen taidon tasoa käyttäen Språkets hus -lomaketta, joka on esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyössä laatima suullisen kielitaidon arviointi kielikylpyopetukseen. Lomake siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen. Keskeistä on, miten lapsi ymmärtää annettuja ohjeita ja miten hän itse tuottaa itse kieltä ja käyttää sitä kommunikoinnissaan. Kielikylpykielen taidot käsitellään tiedonsiirtopalaverissa koulussa.

Esiopetus ja koulu tekevät tiivistä ja säännöllistä yhteistyötä. Esihenkilöiden ja opettajien yhteistyönä laaditaan yhteistyösuunnitelma osana lukuvuosisuunnitelmaa. Opetuksen ja pedagogiikan tavoitteet, sisällöt ja toteutustavat pohjautuvat opetussuunnitelmiin, yhteisiin painopisteisiin ja kehittämisen kohteisiin sekä kielikylpyopetuksen tavoitteisiin. Yhteistyömuotoina ovat lisäksi mm. osallistuminen eri juhliin, koulukummitoiminta, vierailut ja vanhempainillat.

Kodin ja varhaiskasvatuksen/esiopetuksen välinen yhteistyö korostuu kielikylpyopetuksessa, koska opetusta annetaan muulla kuin lapsen ensikielellä. Kielikylpytoiminnassa huoltajien sitoutumisella on suuri merkitys. Huoltajien tulee huolehtia lapsensa säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Huoltajien tehtävänä on myös tukea lapsen oman äidinkieltä ja heitä kannustetaan lukemaan ääneen lapselleen omalla äidinkielellään. Lapsen oppimista ja edistymistä seurataan sekä kotona että esiopetuksessa. Henkilöstö tiedottaa säännöllisesti ja suunnitelmallisesti kielikyllyn toiminnasta. Huoltajien kanssa henkilöstö käyttää suomen kieltä.

Porvoon Kielikylpy ry on koko kielikylpyä koskeva vanhempainyhdistys, joka toimii yhteistyössä huoltajien, koulun, päiväkodin ja kielikylpyhenkilöstön kanssa. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää, kehittää ja tukea kielikylpytoimintaa.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷³ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁴ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämisaikaaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁵. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁶ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että

⁷³ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁴ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁵ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 a §

kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁷⁷. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁷⁸ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁷⁹, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸⁰. Opiskeluhoilosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

77 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

78 Perusopetuslaki 20 b §

79 Perusopetuslaki 20 a §

80 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Porvoon kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden Lapsen tuen yksikkö vastaa lapsen tuen ja esiopetukseen osallistumisen tuen koordinoinnista ja järjestämisestä. Yksikössä työskentelevät varhaiskasvatuksen erityisopettajat sekä lapsen tuen lastenhoitajat. Yksikön esihenkilönä toimii lapsen tuen palvelupäällikkö, joka tekee hallintopäätökset esiopetuksen lapsikohtaisista tukitoimista sekä täydentävän varhaiskasvatuksen tuen tasoista ja muodoista. Hallintopäätökset tehdään toiminnanohjausjärjestelmässä.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen arvioinnista ja kehittämisestä vastaa lapsen tuen työryhmä. Työryhmän tehtävänä on myös huolehtia lapsen tuen yhdenvertaisesta toteutumisesta. Lapsen tuen työryhmässä käsitellään oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmä- ja lapsikohtaisen tuen sekä esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen tarpeita. Työryhmään kuuluvat varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö, lapsen tuen palvelupäällikkö, kaksi päiväkodin johtajaa sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajat. Työryhmä kokoontuu säännöllisesti toimintavuoden aikana.

Porvoossa rakenteellisia järjestelyjä ja tuen muotoja ovat:

- Henkilöstön tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen koulutuksen ja asiantuntijoiden tuella.
- Henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut.
- Lapsiryhmän kokoon ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus ja konsultointi toimipaikassa/ryhmässä.
- Tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttö ja esteettömyyden huomioiminen.

Esiopetuksen ryhmä- ja lapsikohtaisten avustajapalveluiden järjestämisestä vastaa Lapsen tuen yksikkö. Lapsen tuen yksikössä työskentelee lastenhoitajia, jotka sijoitetaan varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköihin lisäresurssina, ryhmä- ja lapsikohtaisina avustajapalveluina. Esiopetuksessa avustajapalvelu voidaan kohdentaa yksittäiselle lapselle, useammalle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Avustajapalvelu voi olla osa- tai kokoaikaista.

Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus toteutuu lapselle osoitetussa ryhmässä. Päivittäinen vastuu oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista on esiopetuksen henkilöstöllä. Päiväkodin johtaja vastaa oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen toteutumisesta toimipaikassaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat koordinoitusti toimipaikan tukena erityispedagogiikan sekä lapsen kehityksen ja oppimisen asiantuntijoina. Varhaiskasvatuksen asiantuntijat toimivat henkilöstön tukena oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen (yleinen tukiopeus, opetuskielen tukiopeus) suunnittelussa tarpeen mukaan. Päiväkodin johtaja, lapsen tuen palvelupäällikkö, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen asiantuntija laativat yhteisen suunnitelman toimintavuoden alussa ja sitä arvioidaan säännöllisesti toimintakauden aikana. Suunnitelma on osa toimipaikan vuosisuunnitelmaa. Kirjaamisesta vastaa päiväkodin johtaja.

Lasten havainnointi ja oppimisvalmiuksien kartoittaminen aloitetaan heti esiopetuksen alkaessa. Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle tehdään lukemaan oppimisen ja matemaattisten oppimisvalmiuksien kartoitukset. Kartoitusten tarkoituksena on jäsentää ryhmätasoisien opetuksen tavoitteita ja toteuttamista.

Porvoon esiopetuksessa kartoituksina käytetään:

- Lukemisen aika, leikin taika: Sanat paloiksi. Lukemisvalmiuksien arvioiminen ja harjoittaminen. 2024. NMI. Kartoitukset uusitaan kokonaan tai tarvittavin osin lokamarraskuussa niille lapsille, joiden valmiudet ovat olleet ensimmäisellä kerralla aluillaan. Oppimisvalmiuksia kartoitetaan vielä uudestaan maaliskuussa niiden lasten osalta, joiden valmiudet ovat syksyllä olleet aluillaan. Kartoitusten tulokset kuvataan vain sanallisesti lapsen oppimissuunnitelmassa.
- LukiMat – Oppimisen arviointi: Matematiikan tuen tarpeen tunnistamisen välineet esikouluun. NMI. 2011. Koponen, T., Salminen, J., Aunio, P. & Polet, J. LukiMat-kartoitus tehdään kolmessa vaiheessa esiopetusvuoden aikana. Kartoitusten tulokset kuvataan vain sanallisesti lapsen oppimissuunnitelmassa.

- Kielikylvyssä lasten lukemaan oppimisen valmiuksia kartoitetaan suomen kielellä. Ruotsin kielen suullisen kielitaidon edistymistä seurataan Språkets hus –välineellä. Seuranta ja arviointi tehdään ensimmäisen kerran esiopetusvuoden keväällä. Lomake siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen tiedonsiirron yhteydessä.
- Äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvien lasten suomen kielen osaamisen tason arviointiin käytetään KieliPeda-välinettä (osiot 2–3) ja tarvittaessa KITA-arviota (suomen kielen taidon arviointimateriaali esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen). KITA-arvion tekee esiopetusryhmän opettaja ennen koulun tiedonsiirtopalavereja. KITA-arvion keskeisimmät havainnot ja tulokset kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. KITA-arviota ei tehdä lapsille, joilla on hyvät suomen kielen taidot, tai joiden suomen kielen taidot on arvioitu erikseen puheterapiassa esiopetusvuoden aikana.

Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen oppimisvalmiuksista, kartoitusten tuloksista, työskentelytaidoista sekä ryhmässä toimimisen taidoista. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa asiat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja laatii suunnitelman opetukselle syyslomaan mennessä. Tavoitteiden toteutumista ja lapsen saaman opetuksen vaikuttavuutta seurataan säännöllisesti ja arvioidaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa. Arviointi kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

Porvoossa päiväkodin johtaja, esiopetusryhmän opettaja(t) ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tapaavat kolme kertaa toimintavuoden aikana oppimisen tuen ryhmässä (OTR). Ryhmä kokoontuu syys-lokakuussa, marraskuussa sekä maaliskuussa. Ryhmä arvioi ja suunnittelee oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen kokonaisuutta ryhmä- ja yksilötasolla. Arvioinnin ja suunnittelun kohteita ovat oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, ryhmäkohtaiset tukimuodot, lapsikohtaisten tukitoimien tarve sekä opiskeluhuollolliset tarpeet (psykologi- ja kuraattoripalvelut) tai muun monialaisen yhteistyön tarve. Jokaisessa tapaamisessa keskustellaan myös lasten oppimisvalmiuksista ja kartoitusten antamasta informaatiosta. Viimeisessä oppimisen tuen ryhmässä valmistaudutaan tiedonsiirtopalaveriin esiopetuksesta perusopetukseen sekä arvioidaan esiopetusvuotta kokonaisuudessaan.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa oppimisen tuen ryhmän koolle kutumisesta. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa keskustelussa esiin tulleet oppimista tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ryhmävasuun. Yksittäistä lasta koskevat asiat kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyönä. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajan kanssa, mitä oppimisen tuen ryhmässä on keskusteltu ja sovittu.

Tukimateriaalia:

[Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki](#)

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸¹. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella

on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Opetuksen ja toiminnan järjestämisen kannalta on tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevillä on olennainen tieto lapsesta. Jos lapsi on saanut tehostettua tai erityistä tukea varhaiskasvatuksessa, hänen tuen tarpeensa arvioidaan uudelleen ennen esiopetuksen alkua. Arviointi tehdään yhdessä huoltajien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Lähettävä taho vastaa tiedonsiirrosta. Vastaanottava taho huolehtii tutustumisen järjestelyistä.

Esiopetuksesta perusopetukseen siirtyminen

Esiopetuksen ja lapsen tulevan koulun välillä järjestetään kevään tiedonsiirtopalaveri, jonka ajankohdan varhaiskasvatuksen opettaja varmistaa koulun rehtorilta ja välittää tiedon varhaiskasvatuksen erityisopettajalle. Tiedonsiirron tavoitteena on kertoa ryhmän ja yksittäisten lasten vahvuuksista sekä käytössä olleista oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista. Palaveriin osallistuvat esiopetuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, tuleva luokanopettaja, koulun erityisopettaja ja rehtori sekä koulun opiskeluhoillon henkilöstöä. Tiedonsiirtopalaveriin otetaan mukaan huoltajien hyväksymä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman kevään arviointikeskustelu ja tiedonsiirto kouluun -osio, johon on kirjattu myös yhteenveto kartoituksista. Lisäksi vieraskielisen lapsen kohdalla siirretään myös KieliPedan osiot 2–3, lapsen kielimaailmaa ja kielitaidon tasoa kuvaavat lomakkeet. Lapsen osallisuus tiedonsiirrossa toteutuu lapsen oppimissuunnitelman itsearviointiosiossa.

Lapsikohtaisia tukitoimia saaneen lapsen kohdalla järjestetään erillinen tiedonsiirtopalaveri. Sen sopii varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä lähikoulun kanssa. Tapauskohtaisesti palaveriin kutsutaan huoltajan lisäksi lapsen asioissa mukana olleet yhteistyötahot. Tiedonsiirrossa käytetään lapsen oppimissuunnitelmaa kokonaisuudessaan huoltajien luvalla. Mikäli lapsikohtaisten tukitoimien tarve jatkuu koulussa oppilaskohtaisena tukena, varhaiskasvatuksen erityisopettaja lähettää lapsikohtaisen tuen suunnitelman salattuna sähköpostina koulun yhteyshenkilölle. Tarvittaessa tiedonsiirtopalaveriin voidaan kutsua tuleva iltapäivätoiminnan vastuuhjaaja huoltajan luvalla. Lapsen osallisuus tiedonsiirrossa toteutuu oppimissuunnitelman itsearviointiosiossa.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkia toimintaa⁸². Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisäksi⁸³. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen

82 Perusopetuslaki 20 b §

83 Perusopetuslaki 20 b §

ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁴. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisesti tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁵. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁶ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁸⁷ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁸⁸ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun

84 Perusopetuslaki 20 b §

85 HE 114/2024 vp, s. 57–58

86 Perusopetuslaki 20 b §

87 Perusopetuslaki 20 b §

88 Perusopetuslaki 20 b §

opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat luonteeltaan sekä pedagogisia että rakenteellisia ratkaisuja. Seuraavan toimintakauden rakenteelliset järjestelyt suunnitellaan kevään aikana yhteistyössä päiväkodin johtajan, palvelukoordinaattorin, lapsen tuen palvelupäällikön sekä toimipaikan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Toimintavuoden aikana päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tarkastelevat rakenteellisten järjestelyjen riittävyttä ja tuovat mahdolliset muutostarpeet lapsen tuen työryhmän käsiteltäväksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä suunniteltaessa ja arvioitaessa käytetään lapsen oppimissuunnitelman lisäksi ”Pedagogisen tuen toimintatavat ja arviointi -työvälinettä”. Varhaiskasvatuksen asiantuntijat ohjaavat tarvittaessa henkilöstöä pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Esiopetusryhmän oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt kirjataan toimipaikan vuosisuunnitelmaan. Ryhmävasuun tarkennetaan oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, kuten eriyttäminen, kielitietoinen opetus, oppimisympäristöt ja työtavat. Kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Ryhmäkohtainen tuki

Ryhmän opettaja arvioi säännöllisesti ryhmäkohtaisen tuen tarvetta. Lisäksi tuen tarpeita arvioidaan oppimisen tuen ryhmässä ja tarvittaessa lapsen monialaisessa yhteistyöpalaverissa. Päiväkodin johtaja vastaa ryhmäkohtaisen tuen toteutumisesta ja siitä, että suunniteltu tuki on kirjattu vuosisuunnitelmaan ja sitä on tarkennettu ryhmävasuun.

Yleisen tukiopetuksen ja opetuskielen tukiopetuksen tarpeen tunnistamisesta, sen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa ryhmän opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat tarvittaessa mukana opetuksen arvioinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa.

Yleinen tukiopetus kohdistuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin ja opetuksen sisältöihin. Keskeisenä toimenpiteenä on opetuksen ja sisältöjen eriyttäminen lasten tarpeiden mukaan. Eriyttämisessä tulee huomioida myös oppimisessaan pidemmälle edistyneet lapset. Opetuskielen tukiopetusta toteutetaan koko ryhmälle, ei lapsikohtaisesti. Tukiopetus kohdistuu tunnistettuun tarpeeseen, esimerkiksi sanavaraston rikastuttamiseen, kuvailevan puheen tuottamiseen tai kielen ymmärtämisen taitojen vahvistamiseen.

Tukiopetuksen tarpeen tunnistamisessa hyödynnetään havainnointia, lasten oppimisvalmiuksien kartoituksia ja muita esiopetukselle luvussa 4.2 määriteltyjä seurannan ja arvioinnin työvälineitä. Kielitietoista opetusta käytänteineen kuvataan luvussa 4.3.2 ja monikielisten lasten opetusta luvussa 4.4.1. Opettaja suunnittelee tukiopetuksen tavoitteet ja toteuttamistavat ryhmävasuun.

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä suunnitellaan yhteistyössä ryhmän opettajan ja päiväkodin johtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Erityisopettaja toteuttaa opetusta yhteistyössä esiopetuksen ryhmän kanssa. Opetusta voidaan toteuttaa samanaikaisopettajuutena tai yhteisopettajuutena sekä opetuksena pienemmissä ryhmissä.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁸⁹ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹⁰. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹¹.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

89 Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

90 Perusopetuslaki 20 c §

91 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹² tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹³, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalveluja.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁴ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁵ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁶ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁷. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat⁹⁸. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain⁹⁹ mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita

92 Terveystalvelutolaki 29 § (1326/2010)

93 Perusopetuslaki 20 c §

94 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

95 Perusopetuslaki 20 d §

96 Perusopetuslaki 20 d §

97 Perusopetuslaki 20 d §

98 Perusopetuslaki 20 d §

99 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

asiantuntijoita sosiaali- ja terveystalvuluista¹⁰⁰. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰¹ tai tukipalveluita¹⁰², näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkittamispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

Lapsikohtaista tukea järjestetään erityisopetuksena pienryhmässä, samanaikaisopetuksena tai yksilöopetuksena ryhmän henkilöstön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan toimesta.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi tehdään, jos oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät ole riittäviä. Tuen tarpeen arvioinnissa keskeinen yhteistyömuoto on monialainen yhteistyöpalaveri, johon kutsutaan huoltajat ja huoltajan luvalla muita lapsen asioissa mukana olevia tahoja. Monialaisen yhteistyöpalaverin koolle kutumisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Monialaisessa yhteistyöpalaverissa arvioidaan lapsikohtaisten tukipalveluiden tarvetta, sovitaan lapsikohtaisen tuen käytännön järjestelystä sekä tuen toteutumisen seurannan ja arvioinnin käytännöistä.

Päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja arvioivat yhdessä lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamiseen liittyvien rakenteellisten järjestelyjen tarvetta. Arvioinnin pohjalta he tekevät esityksen rakenteellisesta järjestelystä lapsen tuen työryhmälle. Lapsen tuen työryhmän toimintaa on avattu tarkemmin luvussa 5.1.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰³. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁴. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁵.

100 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

101 Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)

102 Varhaiskasvatuslaki 15 c § (1183/2021)

103 Perusopetuslaki 20 e §

104 Perusopetuslaki 20 e §

105 Perusopetuslaki 20 e §

Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁶.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹⁰⁷ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹⁰⁸.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Lapsikohtainen tuki suunnitellaan lapsen oppimissuunnitelmaan. Tuen tarvetta ja sen toteutumista arvioidaan yhteistyössä huoltajan kanssa säännöllisesti ja aina tuen tarpeen muuttuessa. Suunnitelman kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹⁰⁹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹⁰.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹¹. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹². Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹³ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁴. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁵. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁶. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁷ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹¹⁸.

109 Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

110 Hallintolaki

111 Hallintolaki 34 §

112 Hallintolaki 45 §

113 Perusopetuslaki 20 d §

114 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

115 Perusopetuslaki 20 f §

116 Perusopetuslaki 20 e §

117 Perusopetuslaki 20 c §

118 Perusopetuslaki 20 f §

Lapsikohtaisen tuen hallintopäätöksen valmistelu käynnistyy arvioimalla lapsen tarvitsemaa tukea monialaisessa yhteistyöpalaverissa. Huoltajan kuulemiselle varattu aika alkaa monialaisesta yhteistyöpalaverista. Kuulemisen toteuttamisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Hän lähettää huoltajalle kuulemiskutsun, johon vastaamalla huoltajan on mahdollista ilmaista mielipiteensä tuen järjestelyistä ennen hallintopäätöksen tekemistä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan valmisteleva esitys suunnitelluista lapsikohtaisista tukitoimista käsitellään lapsen tuen työryhmässä, jonka jälkeen lapsen tuen palvelupäällikkö tekee siitä hallintopäätöksen. Hallintopäätös liitetään toiminnanohjausjärjestelmään lapsen tietoihin. Lapsikohtaisia tukitoimia arvioidaan säännöllisesti, vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana. Uusi hallintopäätös tehdään, jos tuen tarve muuttuu lapsen oppimissuunnitelman tarkistamisen yhteydessä.

Kun lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi täydentävään varhaiskasvatukseen, tuen tasoista, tuen muodoista ja tukipalveluista tehdään hallintopäätös varhaiskasvatuslain mukaisesti.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹¹⁹. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoito luku 6).

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²⁰.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Mikäli esiopetusvuoden aikana lapsen oppimisessa tai esiopetukseen osallistumisessa havaitaan tuen tarvetta, varhaiskasvatuksen opettaja ottaa asian puheeksi huoltajan ja päiväkodin johtajan kanssa.

Tämän jälkeen varhaiskasvatuksen opettaja konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja sen jälkeen tarpeen mukaan opiskeluhoollon henkilöstöä. Opiskeluhoollon monialainen yhteistyöryhmä kutsutaan koolle yhteistyössä huoltajan kanssa tarvittaessa. Ryhmän kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Koolle kutumisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Porvoon kaupungin esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan tarkemmin opiskeluhoitopalvelut sekä yhteistyön kehittämisen periaatteet.

Esiopetuksen henkilöstö ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät tiivistä monialaista yhteistyötä huoltajien ja lapsen asioissa mukana olevien asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on vastuussa monialaisesta yhteistyöstä yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Yhteistyötahoja ovat mm. Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystyöpalvelut (neuvola, sosiaalityö, erityispalvelut, kasvatus- ja

¹²⁰ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

perheneuvonta ja vammaispalvelut), erikoissairaanhoidon eri osa-alueet ja lasta kuntouttavat tahot.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarvetta perusopetuksessa arvioidaan ennen koulun alkua yhdessä huoltajien ja lapsen asioissa mukana olevien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee yhteistyötä perusopetuksen konsultoivan erityisopettajan kanssa perusopetuksessa tarvittavien tukitoimien suunnittelussa. Tuen tarpeen jatkuminen tai sen päättyminen kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan.

Huoltajan kuulemisen käytänteet on kuvattu luvussa 5.3.1.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²¹, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²².

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²³. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁴. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on

121 Oppivelvollisuuslaki 2 §

122 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

123 Perusopetuslaki 26 a §

124 Oppivelvollisuuslaki 3 §

tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁵, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁶ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹²⁷ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹²⁸. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

125 Perusopetuslaki 20 f §

126 Perusopetuslaki 20 d §

127 Perusopetuslaki 20 e §

128 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii, että huoltajat saavat ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta. Tiivis yhteistyö varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä on tärkeä osa lapsen edunmukaista ja sujuvaa oppimispolkua. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle monialaisen yhteistyötapaamisen, johon kutsutaan huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja sekä tapauskohtaisesti perusopetuksen konsultoiva erityisopettaja. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa lapsikohtaiset tukitoimet sekä niiden arvioinnin lapsen oppimissuunnitelmaan.

Varhennettua oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus järjestetään Porvoossa varhaiskasvatuksessa joko varhaiskasvatus- tai esiopetusryhmässä. Toteuttamispaikka määräytyy lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnin perusteella. Varhennettua oppivelvollisuutta edeltävä esiopetus on lapselle maksutonta. Esiopetusta täydentävästä varhaiskasvatuksesta peritään perheen tulojen mukainen asiakasmaksu.

Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen eri asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistele esiopetuksen varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintopäätöstä varten. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta ennen perusopetuksen alkamista tekee lapsen tuen palvelupäällikkö.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹²⁹. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³⁰. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai

¹²⁹ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

¹³⁰ Perusopetuslaki 4 a §

asuinkuntaa on kuultava¹³¹. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³².

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³³. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁴. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁵. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Sairaalaopetuksen ja esiopetuksen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen terveydentila, pedagogiset tarpeet, hoidollinen ja kuntoutuksellinen edunmukaisuus sekä esiopetukseen osallistumisen mahdollistuminen. Moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu lapsen ollessa sairaalaopetuksen piirissä. Vastuu moniammatillisesta yhteistyöstä on varhaiskasvatuksen opettajalla yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Sairaalaopetuksen piirissä olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa. Joissakin tilanteissa lapsen läsnäolo esiopetusryhmässä ja sairaalassa vuorottelevat. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa esiopetuksen järjestämisen käytännön toteutuksen lapsen oppimissuunnitelmaan. Päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen

¹³¹ Perusopetuslaki 4 a §

¹³² Perusopetuslaki 4 a §

¹³³ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁴ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁵ Perusopetuslaki 4 a §

opettaja varmistavat, että kaikilla lapsen asioissa mukana olevilla yhteistyötahoilla on riittävä tieto vastata lapsen tuen tarpeisiin.

Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen periaatteet ja vastuut

Konsultatiivisella sairaalaopetuspalvelulla tarkoitetaan lapsen esiopetusryhmän henkilöstön, pääasiassa opettajan ja sairaanhoitoyksikön tai sairaalan asiantuntijan välistä neuvottelua, ratkaisujen etsimistä tai neuvojen saantia. Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoitus on lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeminen.

Porvoossa sairaalan konsultatiiviseen opetukseen liittyvästä yhteistyöstä vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Hän tekee yhteistyötä päiväkodin johtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa sairaalaopetuksen alkamisesta alkaen. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle monialaisen yhteistyöpalaverin yhteistyössä huoltajien kanssa. Yhteistyöpalaverissa arvioidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarve (erityisopettajan antama opetus, tulkitsemispalvelut, avustajapalvelut, apuvälineet). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee hallintopäätöksen lapsen tuen työryhmään ja lapsen tuen palvelupäällikkö tekee hallintopäätöksen lapsikohtaisista tukitoimista.

Esiopetusryhmän henkilöstö voi tarvittaessa saada sairaalaopetuksen maksullista konsultaatiota esimerkiksi Sophie Mannerheimin koulusta, Valteri-koulusta tai Elmeri-koulusta. Maksulliset konsultaatiopyynnöt käsitellään lapsen tuen työryhmässä.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁶ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

Porvoossa esiopetuksen toimipaikalle, ryhmälle tai yksittäisen lapsen esiopetukseen osallistumiseen voidaan myöntää ulkopuolista konsultatiivista tukea. Tällaista voivat olla esimerkiksi kommunikointiin, vuorovaikutukseen tai kehityksen viivästymiin liittyvät ohjaukset, kuten AAC-ohjaus tai Valteri-koulu. Päätökset ulkopuolisen konsultatiivisen tuen myöntämisestä tekee lapsen tuen työryhmä.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹³⁷ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä.

¹³⁶ Perusopetuslaki 31 §

¹³⁷ Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräjän, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Huoltajat tekevät hakemuksen esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä ja toimittavat sen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kautta lapsen tuen palvelupäällikölle, joka tekee asiasta hallintopäätöksen.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹³⁸, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

¹³⁸ Perusopetuslaki 27 §

Perusopetuksen aloittamisen myöhentämistä pohdittaessa tehdään tiivistä monialaista yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle monialaisen yhteistyöpalaverin, johon kutsutaan huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, opiskeluhoollon psykologi tai muita lapsen asioissa mukana olevia tahoja. Monialaisessa yhteistyöpalaverissa sovitaan käytännön järjestelyistä mm. psykologi- tai lääketieteellisten selvitysten suhteen. Myöhentämisen vaikutuksia arvioidaan lapsen edun näkökulmasta ja ne kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi kutsua perusopetuksen konsultoivan erityisopettajan havainnoimaan ja arvioimaan lapsen koulunaloituksen myöhentämisen tarvetta. Huoltaja tekee hakemuksen perusopetuksen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin perusopetuksen oppimisen tuen aluerehtorille.

Huoltaja voi hakea perusopetuksen aloittamista vuotta säädettyä aikaisemmin toimittamalla hakemuksen opetuksen järjestäjälle. Liitteeksi tarvitaan psykologin lausunto. Huoltaja on vastuussa psykologin arvion hankkimisesta ja siihen liittyvistä kustannuksista, sillä esiopetuksen opiskeluhoolto ei tee tällaisessa tapauksessa psykologin arviota. Porvoossa päätöksen tekee perusopetuksen oppimisen tuen aluerehtori lapsen edun mukaisesti.

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoillon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoillon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹³⁹ määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴⁰.

Opiskeluhoollolla¹⁴¹ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴², jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴³.

Opiskeluhoiltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁴ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoiltoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoiltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁵. Opiskeluhoiltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁶.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoillon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma¹⁴⁷. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoillon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoillon ohjausryhmä¹⁴⁸. Opiskeluhoiltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁴⁹ esiopetuksen ja opiskeluhoiltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵⁰ opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma korvaa opiskeluhoillon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵¹ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoiltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoillon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

---

139 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

140 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

141 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

142 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

143 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

145 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

146 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

148 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

149 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

150 Terveydenhuoltolaki 15 a §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetussyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵² tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetussyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵³.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁴ siitä, että opiskeluhoitoon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetussyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoitoon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoitoon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetussyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁵ huomioiden lasten ja esiopetussyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjässä.

Arvio opiskeluhoitoon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoitoon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetussyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arvioissa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotilaisien lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arvioissa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoitoon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁶, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁵⁷.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoitoon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetussyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁵⁸ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

---

152 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

153 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁵⁹ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶⁰. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶¹ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶².

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoollon palveluihin¹⁶³ (ikäryhmälle tarkoitettujen neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁴ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoollon kertomusten¹⁶⁵ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon rekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁶. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen osallisuus¹⁶⁷ opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö¹⁶⁸ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁶⁹ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

---

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

160 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

162 EU:n tietosuojasetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

163 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

164 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

165 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

168 Perusopetuslaki 4 a luku

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷⁰, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetustyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷¹ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvauksen yhteistyöstä¹⁷² huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Porvoon kaupungin opiskeluhoiton suunnitelma on laadittu yhteisenä esi- ja perusopetukseen. Suunnitelmassa on niin yhteisiä sisältöjä kuin kutakin koulutusmuotoa erikseen koskevia sisältöjä. Paikallisesti päätettävät esiopetuksen sisällöt on kuvattu opiskeluhoiton suunnitelmassa.

Arvio opiskeluhoiton kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista: Näiden tietojen koonti hoidetaan keskitetysti ja siitä vastaavat varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö ja lapsen tuen palvelupäällikkö.

Opiskeluhoitosuunnitelmassa viitataan varhaiskasvatuksen turvallisuus- ja pelastussuunnitelmiin, jotka sisältävät kriisisuunnitelmaan sisällytettävät asiat.

¹⁷⁰ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷¹ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷² Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷³. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustilofilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁴.

Porvoossa ei järjestetä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa maksutonta esiopetusta.

¹⁷³ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §